

Regeringens proposition

1983/84: 165

om ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet,
m. m.;

beslutad den 22 mars 1984.

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll ovannämnda dag.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

ANNA-GRETA LEIJON

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller förslag i tre frågor som behandlades av nya arbetsrättskommittén i dess slutbetänkande (SOU 1982: 60) MBL i utveckling.

En av dessa frågor gäller begränsningen till tvåhundra kronor av enskilda arbetstagares skadeståndsskyldighet vid olovliga arbetsnedläggelser, den s. k. tvåhundrakronorsregeln. Denna regel föreslås bli återinförd på så sätt att skadeståndsnivån bestäms till tvåhundra kronor som huvudregel. I samband därmed föreslås att arbetsdomstolen skall kunna medverka till lösning av olovliga arbetskonflikter genom att besluta att förnyade lokala överläggningar på arbetsplatsen skall hållas under ledning av en förlikningsman, innan en fråga om skadeståndsansvar för arbetstagarna får tas upp till prövning.

Det föreslås vidare att 41 § MBL skall tillföras en regel om att det inte längre skall vara tillåtet för arbetsgivarna att såsom en stridsåtgärd i en arbetskonflikt hålla inne lön som arbetstagarna tidigare har tjänat in men som förfaller till betalning under konflikten.

Slutligen föreslås att 20 § kommunalskattelagen ändras så att rätten att vid taxering göra avdrag för s. k. allmänna skadestånd för åsidosättande av arbetsrättsliga regler upphör.

Propositionens lagförslag

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet

Häriigenom föreskrivs att 41 och 60 §§ lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

41 §

Arbetsgivare och arbetstagare som är bundna av kollektivavtal får icke vidtaga eller deltaga i arbetsinställelse (lockout eller strejk), blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd, om avtalet har ingåtts av organisation och denna ej i behörig ordning har beslutat åtgärden, om åtgärden strider mot bestämmelse om fredsplikt i kollektivavtal eller om åtgärden har till ändamål

1. att utöva påtryckning i tvist om kollektivavtals giltighet, bestånd eller rätta innebörd eller i tvist huruvida visst förfarande strider mot avtalet eller mot denna lag,

2. att åstadkomma ändring i avtalet,

3. att genomföra bestämmelse, som är avsedd att tillämpas sedan avtalet har upphört att gälla, eller

4. att stödja annan, när denne icke själv får vidtaga stridsåtgärd.

Första stycket utgör ej hinder för arbetstagarorganisation att i behörig ordning besluta blockad för att utverka betalning av klar och förfallen fordran på lön eller på annan ersättning för utfört arbete.

Oavsett om kollektivavtal gäller får en arbetsgivare inte såsom stridsåtgärd eller som ett led i en stridsåtgärd hålla inne lön eller annan ersättning för utfört arbete som har förfallit till betalning. Såsom olovlig stridsåtgärd betraktas också att arbetsgivaren håller inne till betalning förfallen lön eller annan ersättning för utfört arbete med anledning av att arbetstagarerna deltar i strejk eller annan stridsåtgärd.

60 §

Är någon skadeståndsskyldig enligt denna lag, kan skadeståndets belopp nedsättas i förhållande till vad som annars skulle ha utgått, om det är skäligt med hänsyn till den skadevållandes ringa skuld, den skadelidandes förhållande i avseende på tvisten, skadans storlek i jämförelse med den skadevållandes till-

Om det är skäligt kan skadestånd sättas ned eller helt falla bort.

Nuvarande lydelse

gångar eller omständigheterna i övrigt. Fullständig befrielse från skadeståndsskyldighet kan också medges.

Vid bedömande enligt första stycket av arbetstagares skadeståndsskyldighet för deltagande i olovlig stridsåtgärd skall särskild hänsyn tagas till omständigheter, som har framkommit vid överläggning enligt 43 §, och verkningarna av överläggningen.

Föreslagen lydelse

I mål om skadestånd för arbetstagares deltagande i en olovlig stridsåtgärd skall domstolen, om arbetskonflikten ännu pågår och om domstolen finner den olovlig, så snart som möjligt

1. ålägga arbetstagarna att återgå till arbetet och

2. om det bedöms lämpligt för att undanröja orsakerna till arbetskonflikten, besluta att en ny överläggning enligt 43 § genast efter återgång till arbetet skall tas upp under ledning av en förlikningsman.

Arbetstagare som senast i samband med en första överläggning enligt 43 § varaktigt har återgått till arbetet får åläggas skadestånd bara om det finns särskilda skäl till det.

Högre skadestånd än tvåhundra kronor får inte åläggas en arbetstagare för deltagande i en olovlig stridsåtgärd. Denna begränsning gäller dock inte, om arbetstagaren underlåter att följa ett åläggande av domstolen om återgång till arbetet och stridsåtgärden med hänsyn till omständigheterna måste betraktas som särskilt allvarlig eller anmärkningsvärd.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984. De nya bestämmelserna i 60 § tillämpas när skadeståndsskyldigheten har uppkommit efter ikraftträdandet. I annat fall tillämpas 60 § i dess äldre lydelse.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1974: 371) om rättegången i arbetstvister

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 7 § lagen (1974: 371) om rättegången i arbetstvister¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.
7 §²

Talan får ej upptagas till prövning av arbetsdomstolen förrän förhandling, som kan påkallas enligt lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet eller som anges i kollektivavtal, har ägt rum rörande tvistefrågan.

Första stycket gäller icke talan enligt 31 § första eller tredje stycket lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet och ej heller tvist huruvida stridsåtgärd vidtagits i strid mot lag eller kollektivavtal eller tvist om påföljd för sådan åtgärd. Har i fall som avses i 43 § lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet överläggnings-skyldighet ej fullgjorts, får arbetsdomstolen dock ej pröva tvisten förrän så skett.

Utan hinder av första och andra styckena får talan upptagas till prövning, om i målet framställes yrkande om förordnande för tiden intill dess lagakraftätagande dom eller beslut föreligger i målet. Sedan sådant yrkande prövats, skall målet förklaras vilande i avbidan på att förhandling eller överläggning rörande tvistefrågan enligt första eller andra stycket slutförts. Innan sådan förhandling eller överläggning slutförts får målet icke slutligt prövas.

Första stycket gäller icke talan enligt 31 § första eller tredje stycket lagen om medbestämmande i arbetslivet och ej heller tvist huruvida stridsåtgärd vidtagits i strid mot lag eller kollektivavtal eller tvist om påföljd för sådan åtgärd. Har i fall som avses i 43 eller 60 § lagen om medbestämmande i arbetslivet överläggnings-skyldighet ej fullgjorts, får arbetsdomstolen dock ej pröva tvisten förrän så skett.

Utan hinder av första och andra styckena får talan upptagas till prövning, såvitt gäller fråga om förordnande för tiden intill dess lagakraftätagande dom eller beslut föreligger i målet. Sedan en sådan prövning har skett, skall målet förklaras vilande i avbidan på att förhandling eller överläggning rörande tvistefrågan enligt första eller andra stycket slutförts. Innan sådan förhandling eller överläggning slutförts får målet icke slutligt prövas.

Har förhandling eller överläggning som avses i första eller andra stycket ej ägt rum, får talan ändå upptagas till prövning, om mot förhandlingen eller överläggningen förelegat hinder, som icke berott av kändan.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984.

¹ Lagen omtryckt 1977: 530

² Senaste lydelse 1976: 581

3 Förslag till

Lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370)

Härigenom föreskrivs att 20 § kommunalskattelagen (1928: 370) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 §¹

Vid beräkningen av inkomsten från särskild förvärvskälla skall alla omkostnader under beskattningsåret för intäkternas förvärvande och bibehållande avräknas från samtliga intäkter i pengar eller pengars värde (*bruttointäkt*), som har influtit i förvärvskällan under beskattningsåret. Att koncernbidrag, som inte utgör sådan omkostnad, ändå skall avräknas i vissa fall och inräknas i bruttointäkt hos mottagaren framgår av 43 § 3 mom.

Avdrag får *inte* göras för:

den skattskyldiges levnadskostnader och därtill hänförliga utgifter, såsom vad skattskyldig utgett som gåva eller som periodiskt understöd eller därmed jämförlig periodisk utbetalning till person i sitt hushåll;

kostnader i samband med plockning av vilt växande bär och svampar till den del kostnaderna inte överstiger de intäkter som är skattefria enligt 19 §;

värdet av arbete, som i den skattskyldiges förvärvsverksamhet utförts av den skattskyldige själv eller andre maken eller av den skattskyldiges barn som ej fyllt 16 år;

ränta på den skattskyldiges eget kapital som har nedlagts i hans förvärvsverksamhet;

svenska allmänna skatter;

kapitalavbetalning på skuld;

avgift enligt 8 kap. studiestödslagen (1973: 349);

avgift enligt lagen (1972: 435) om överlastavgift;

avgift enligt lagen (1976: 666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m.;

avgift enligt 99 a § utlänningslagen (1980: 376);

avgift enligt 26 § arbetstidslagen (1982: 673);

skadestånd, som grundas på lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet eller annan lag som gäller förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, när skadeståndet avser annat än ekonomisk skada;

straffavgift enligt 8 kap. 7 § tredje stycket rättegångsbalken;

belopp, för vilket arbetsgivare är betalningsskyldig enligt 75 § uppbördslagen (1953: 272) eller för vilket betalningsskyldighet föreligger på grund av underlåtenhet att göra avdrag enligt lagen (1982: 1006) om avdrags- och uppgiftsskyldighet beträffande vissa uppdragsersättningar;

¹ Senaste lydelse 1983: 1051.

avgift enligt lagen (1976: 206) om felparkeringsavgift;
överförbrukningsavgift enligt ransoneringslagen (1978: 268);
vattenföroreningsavgift enligt lagen (1980: 424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg;

ränta på lånat kapital till den del räntan täcks av sådant statligt bidrag som avses i punkt 7 av anvisningarna till 24 §;

kapitalförlust m. m. i vidare mån än som får ske enligt 36 §.

(Se vidare anvisningarna.)

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984. Den nya bestämmelsen tillämpas när skadeståndsskyldigheten har uppkommit efter ikraftträdandet.

Utdrag

ARBETSMARKNADSDEPARTEMENTET PROTOKOLL

vid regeringssammanträde

1984-02-23

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden I. Carlsson, Lundkvist, Feldt, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Petersson, Andersson, Boström, Bodström, Göransson, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Thunborg, Wickbom

Föredragande: statsrådet Leijon

Lagrådsremiss med förslag till ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet, m. m.

1 Inledning

Sedan riksdagen år 1976 hade beslutat att anta lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet (MBL), uppdrog dåvarande chefen för arbetsmarknadsdepartementet åt en särskilt tillkallad kommitté¹ att fortsätta utredningsarbetet på bl. a. medbestämmandeområdet.

Kommittén, som antog namnet nya arbetsrättskommittén, fick i uppgift att med förtur ta upp frågor rörande lagen (1974:358) om facklig förtroendemans ställning på arbetsplatsen. Vidare skulle kommittén mer allmänt följa introduktionen och tillämpningen av den genomförda medbestämmandelagstiftningen och därvid överväga vissa särskilt angivna frågor. Förtroendemannalagen har behandlats i delbetänkandet (Ds A 1977:4)

¹ Ledamöter: f. d. förbundsordföranden Åke Nilsson, ordförande, ombudsmannen Bo Bergnéhr, förbundsjuristen Per-Olof Ekeberg, direktören Erik Elmstedt, f. d. riksdagsledamoten Bengt Fagerlund, förbundsjuristen Stig Gustafsson, riksdagsledamoten Anita Johansson, riksdagsledamoten Elver Jonsson, kommunalrådet Jan-Ivan Nilsson och riksdagsledamoten Alf Wennerfors. Sakkunniga: direktören Lars Ahlvarsson, numera generaldirektören Birger Bäckström, direktören Styrbjörn von Feilitzen och direktören Erik Forstadius. Experter: numera rättschefen Olof Bergqvist och departementsrådet Lars Ettarp. I kommitténs arbete har vidare, under vissa perioder, deltagit som ledamöter dåvarande riksdagsledamöterna Kerstin Andersson och Claes Elmstedt, direktören Åke Nordlander, dåvarande kanslirådet Kurt Inge Persson, sedermera landshövdingen Lars Westerberg och numera hovrättspresidenten Håkan Winberg samt dåvarande statssekreterarna Rolf Skillner och Stig Larsson och som experter numera statssekreteraren Bengt K. Å. Johansson och numera hovrättslagmannen Lars Lunning samt hovrättsassessorn Hans Tocklin.

Fackliga förtroendemän, möten på betald arbetstid och arbetslivsforskning. Kommittén har härefter i december 1982 slutredovisat sitt arbete i betänkandet (SOU 1982:60) MBL i utveckling. Till protokollet i detta ärende bör fogas kommitténs sammanfattning av slutbetänkandet som *bilaga 1*. Utöver en genomgång av MBL och de i anslutning till lagen ingångna medbestämmandeavtalen inom olika sektorer av arbetsmarknaden jämte analyser av vissa centrala frågeställningar i övrigt på den kollektiva arbetsrättens område, innehåller betänkandet två förslag till ändring i MBL, vilka båda tar sikte på arbetskonflikter. De gäller den s. k. *tvåhundra-kronorsregeln vid olovliga strejker och innehållande av förfallen lön vid arbetskonflikt*. Lagförslagen bör fogas till protokollet som *bilaga 2*.

Inom arbetsmarknadsdepartementet har den där verksamma särskilda beredningsgruppen för arbetsrättsfrågor upprättat en promemoria om *skattereglernas tillämpning på vissa arbetsrättsliga skadestånd*. Promemorian har till utgångspunkt ett avsnitt i nya arbetsrättskommitténs betänkande. Den bör fogas till protokollet som *bilaga 3*.

Efter remiss har yttranden över kommittébetänkandets båda lagförslag och motivtexterna till dem (avsnitten 5.6.4, 5.7.4 och 5.7.5, kap. 10) samt promemorian avgetts av statens arbetsgivarverk (SAV), arbetsdomstolen (AD), Svea hovrätt, arbetslivscentrum, Svenska kommunförbundet, Svenska arbetsgivarföreningen (SAF), Tidningarnas arbetsgivarförening, Kooperationens förhandlingsorganisation (KFO), SHIO-Familjeföretagen, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO) och Centralorganisationen SACO/SR.

Yttranden över enbart betänkandet i remitterade delar har avgetts av universitets- och högskoleämbetet, ILO-kommittén, Arbetsgivarföreningen för samfällt ägda företag och organisationer (SFO), Sveriges arbetsledareförbund (SALF), Sveriges arbetares centralorganisation (SAC) och Svenska hamnarbetsförbundet. Yttranden över enbart promemorian har avgetts av riksskatteverket (RSV) och kammarrätten i Stockholm.

Yttranden över betänkandet har överlämnats av universitets- och högskoleämbetet från universitetet i Stockholm, de juridiska fakultetsnämnderna vid universiteten i Stockholm, Uppsala och Lund samt samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden och institutionen för handelsrätt vid Lunds universitet. Arbetslivscentrum har till sitt yttrande fogat ett utlåtande av professor Sten Edlund.

En sammanställning av remissyttrandena bör fogas till detta protokoll som *bilaga 4*.

2 Allmän motivering

Nya arbetsrättskommittén har sålunda i sitt slutbetänkande MBL i utveckling behandlat ett antal centrala arbetsrättsliga frågor inom ramen för

MBL eller med anknytning till MBL. Bland dem märks lagens regler om förhandlingsrätt och rätt till information (10-19 §§ MBL), möjligheterna att utveckla motsvarande regler för koncerner, reglerna om facklig vetorätt vid entreprenader och liknande (38-40 §§) och reglerna om det fackliga tolkningsföreträdet i vissa tvister (3337 §§). Kommittén har enhälligt stannat för att föreslå att det tills vidare inte skall göras några ändringar i eller tillägg till MBL i dessa delar. Det grundläggande skälet är att man enligt kommitténs mening bör låta den utveckling gå vidare som har inletts genom att medbestämmandeavtal på central nivå numera har träffats för alla större områden av arbetsmarknaden. Medbestämmandeavtalen bör enligt kommittén få visa vad de kan ge innan man överväger ytterligare lagstiftning. Först om ytterligare erfarenheter visar att man inte når resultat avtalsvägen, bör förändringar av MBL på nytt tas upp till övervägande.

I kommitténs betänkande behandlas vidare vissa problem kring tillämpningen av MBL inom den offentliga sektorn av arbetsmarknaden, den s. k. negativa föreningsrätten och föreningsrättsskyddet för arbetssökande, arbetsdomstolens rättstillämpning och frågan om s. k. negativ reglering i kollektivavtal. Inte heller här har kommittén föreslagit några ändringar av vad som för närvarande gäller.

På två punkter har emellertid en majoritet inom kommittén (ordföranden Åke Nilsson samt ledamöterna Bo Bergnéhr, Per-Olof Ekeberg, Bengt Fagerlund, Stig Gustafsson och Anita Johansson) ansett att det nu bör göras ändring i MBL. De har föreslagit dels att den s. k. *tvåhundrakronorsregeln* skall återinföras genom ett tillägg till 60 § MBL, dels att det genom uttryckliga regler i 41 § MBL skall slås fast att *arbetsgivarna inte får hålla inne intjänad lön såsom stridsåtgärd i samband med arbetskonflikt*. Båda dessa förslag har beröring med reglerna om arbetskonflikter och innebär därmed inte något avsteg från kommitténs enhälliga uppfattning att några ändringar tills vidare inte bör göras i de delar av MBL som behandlar arbetstagarnas medbestämmanderätt i egentlig mening och som täcks av medbestämmandeavtalen. Kommitténs övriga ledamöter (Erik Elmstedt, Elver Jonsson, Jan-Ivan Nilsson och Alf Wennerfors) har på närmare utvecklade skäl motsatt sig majoritetens båda lagförslag.

Jag skall nu gå närmare in på de båda lagförslag som kommitténs majoritet har lagt fram. Dessutom ämnar jag efter samråd med chefen för finansdepartementet ta upp en fråga som kommittén har behandlat men beträffande vilken den inte har utarbetat något förslag, nämligen *den skattemässiga behandlingen av arbetsrättsliga skadestånd*. Det material som kommittén i övrigt har samlat och de slutsatser som den har dragit övervägs f. n. inom arbetsmarknadsdepartementet, bl. a. av den särskilda beredningsgrupp som har mitt uppdrag att bearbeta arbetsrättsliga frågor som ett led i förberedandet av det fortsatta arbetsrättsliga reformarbetet (jfr AU 1982/83: 6).

2.1 Tvåhundrakronorsregeln

Före tillkomsten av MBL gällde enligt 1928 års kollektivavtalslag att en enskild arbetstagare inte kunde för ett lag- eller avtalsbrott ådömas skadestånd med högre belopp än 200 kronor. Regeln hade sin praktiska betydelse i fråga om skadestånd för deltagande i olovlig strejk, men den ansågs tillämplig också i vissa andra fall av kollektivavtalsbrott. I regeringens proposition om MBL på våren 1976 föreslogs att tvåhundrakronorsregeln skulle behållas och föras över från kollektivavtalslagen till den nya medbestämmandelagen (prop. 1975/76: 105 bil. 1 s. 285 ff, 510 ff, 538 f). Riksdagens beslut blev emellertid, efter lottning, att begränsningen av den enskilda arbetstagarens skadeståndsansvar till 200 kronor skulle tas bort (jfr InU 1975/76: 45 s. 51 f, 118).

Nya arbetsrättskommitténs betänkande innehåller en redogörelse för behandlingen av frågan om tvåhundrakronorsregeln i samband med tillkomsten av MBL. Vidare redovisas den praxis som har utvecklats av arbetsdomstolen efter det att regeln togs bort (betänkandet s. 228 ff). Praxis har inneburit att domstolen inte har dömt ut högre belopp än 200 kronor annat än i ett mindre antal undantagsfall, där en olovlig stridsåtgärd har innefattat inslag som har fått den att framstå som särskilt allvarlig eller anmärkningsvärd. När förmildrande omständigheter har funnits, har domstolen å andra sidan bestämt skadeståndet till lägre belopp än 200 kronor. I ett under hösten 1982 meddelat avgörande (AD 1982 nr 129) har domstolen förklarat att penningvärdeförändringen bör beaktas på det sättet att skadeståndet när inga särskilda försvårande eller förmildrande omständigheter föreligger höjs från 200 till 300 kronor. Ett sådant hänsynstagande till inflationen vid bestämmandet av skadestånd (jfr prop. 1981/82: 71 s. 76 och 78) har domstolen uttalat sig för med tanke också på andra arbetsrättsliga skadestånd, t. ex. för arbetsgivares brott mot anställningsskyddslagen eller mot MBL:s medbestämmanderättsregler (AD 1982 nr 39 och 107).

Inom kommittén har, som jag nyss redovisade, meningarna delat sig i frågan om ett återinförande av tvåhundrakronorsregeln (se närmare betänkandet s. 233 f). De båda åsiktsriktningarna utgår dock från samma principiella sätt att se på den rättsliga behandlingen av olovliga strejker och på skadeståndsansvarets uppgift i det sammanhanget. Enligt det synsättet, som också är grunden för bl. a. reglerna i 43 § MBL om lokala överläggningar på arbetsplatsen, skall strävan i första hand vara att med andra medel än rättegång och skadestånd förmå olovligt strejkande arbetstagare att återgå i arbete. Uppmärksamheten bör framför allt riktas mot de problem och motsättningar på arbetsplatserna som kan orsaka en olovlig arbetsnedläggelse. Genom att finna lösningar på dem kan man i många fall förekomma att en olovlig konflikt bryter ut och i andra åtminstone få till stånd ett snabbt återupptagande av arbetet. Ändamålet med reglerna om skadeståndsansvar för de enskilda deltagarna i en olovlig strejk bör därför

inte vara något annat än att stryka under den gällande rättsordningens grundsats att träffade kollektivavtal skall respekteras och fredsplikten iakttas. Den uppgiften är å andra sidan betydelsefull. Någon tvekan om att denna grundsats gäller bör inte få råda.

Kommitténs majoritet har för sin del funnit att detta ändamål med skadeståndsansvaret väl kan fyllas inom ramen för en regel om begränsning av skadeståndets belopp till 200 kronor för varje enskild arbetstagare. Dessa ledamöter har därför ansett att det bl. a. från fackligt håll framförda önskemålet om ett återinförande av tvåhundra-kronorsregeln bör tillmötesgå. Minoriteten inom kommittén har invänt att man med en sådan ändring av MBL i dess gällande lydelse på ett olyckligt sätt skulle begränsa de möjligheter som nu trots allt finns och bör finnas att markera rättsstridigheten hos olovliga konflikter. Till förmån för den nu rådande ordningen talar enligt minoritetens mening att den, utan att den från arbetstagarnas synpunkt innebär någon ekonomiskt allvarlig förändring i jämförelse med vad som tidigare gällde, ger bättre möjligheter till en nyanserad bedömning av olika fall och större möjlighet än förr att undvika situationer, i vilka den vida mer ingripande rättsliga påföljden uppsägning eller avskedande kan föras på tal.

I remissyttrandena över kommitténs betänkande i denna del har i stora drag de meningsmotsättningar som fanns redan vid tiden för 1976 års arbetsrättsreform åter kommit till uttryck. Det har knappast tillkommit några nya argument utöver dem som redan då anfördes och som också har återgetts i nya arbetsrättskommitténs betänkande. LO och TCO har anslutit sig till majoritetsförslaget medan flertalet övriga remissinstanser har, med mer eller mindre utförlig argumentation utefter minoritetens linje, avstyrkt lagändring. Arbetsdomstolen har som en av remissinstanserna i denna grupp betonat att ett återinförande av tvåhundra-kronorsregeln kan leda till att respekten för ingångna avtal minskar och avskär domstolen från möjligheten att nyansera skadeståndsbedömningen vid olovliga konflikter.

Några remissinstanser har anlagt ett mer vidsträckt perspektiv på frågan och försökt sätta in den i ett större sammanhang. Till dem hör KFO som i likhet med ett par andra remissinstanser har satt i fråga om man inte borde överväga att helt avskaffa den enskilde arbetstagarens personliga skadeståndsansvar snarare än att begränsa ansvaret till ett så lågt belopp som 200 kronor. Andra förslag går ut på att de nuvarande reglerna om skadeståndsansvaret för den enskilde arbetstagaren skulle bytas ut mot något annat.

Från socialdemokratisk sida har upprepade gånger efter år 1976 i motioner till riksdagen begärts att tvåhundra-kronorsregeln skall återinföras. Det socialdemokratiska partiet har på denna liksom på en rad andra punkter med anknytning till MBL och den arbetsrättsliga lagstiftningen i stort haft samma uppfattning som fackföreningsrörelsen. Åtskilliga av de frågor som

partiet i enlighet med detta har fört fram i riksdagsmotioner har för övrigt också behandlats i nya arbetsrättskommitténs betänkande.

I regeringens program ingår att fortsätta det arbetsrättsliga reformarbetet på grundval av en systematisk genomgång av hela fältet och ett planmässigt val av de frågor som är mest angelägna. Stor hänsyn skall emellertid tas till möjligheterna att nå resultat genom direkta förhandlingar och avtal mellan arbetsmarknadens parter snarare än genom ändrad eller ny lagstiftning. Särskilt viktigt är det att skilda frågor ses i sitt sammanhang med andra och att reformarbetet styrs av en samlad syn på hela det arbetsrättsliga regelsystemet. Detta gäller även frågan om tvåhundrakronorsregeln och den enskilde arbetstagarens skadeståndsansvar vid olovlig arbetskonflikt.

Frågan om tvåhundrakronorsregeln har varit och är en viktig fråga för den fackliga rörelsen. Det hör till grundsatserna för den gällande rättsordningen på arbetsmarknaden att träffade kollektivavtal skall respekteras och den åtföljande fredsplikten iakttas. Någon tvekan om att den grundsatsen gäller får det inte finnas. Därför är fredsplikten också förenad med ett rättsligt ansvar i form av ett skadeståndsansvar för dem som är bundna av den. Men skadeståndansvaret behöver inte och bör inte gå längre än till att stryka under den rättsliga grundsatsen. Andra åtgärder än rättegång inför domstol och utkrävande av skadeståndsansvar är viktigare för att bevara arbetsfreden och ett gott förhållande mellan parterna på arbetsplatserna.

Mot denna bakgrund bör enligt min mening tvåhundrakronorsregeln återinföras som en huvudregel i den del av lagen som gäller det rättsliga ansvaret för fredsplikten. Men det bör ske med beaktande av de erfarenheter som har gjorts under den tid som har förflutit efter MBL:s tillkomst. Till dem hör att arbetsdomstolen i sin rättspraxis principiellt har hållit fast vid den gamla skadeståndsnivån och gjort undantag enbart i ett fåtal särskilt allvarliga och speciella fall. Domstolen har fäst avseende vid om en klart kollektivavtalsstridig arbetsnedläggelse har fortgått lång tid efter det att saken en första gång har behandlats och de deltagande arbetstagarna fått lägga fram sina synpunkter inför domstolen och därefter vägrat att rätta sig efter ett domstolsbeslut om återgång till arbetet.

En än viktigare del av helhetsbilden har emellertid nya arbetsrättskommittén varit inne på (betänkandet s. 209 ff) när den har satt i fråga om man inte borde söka finna en väg att förstärka de lokala överläggningarna enligt 43 § i lagen som ett medel att lösa konflikter på arbetsplatserna utan att de skall behöva leda till rättegång och skadeståndskrav inför domstol. En bättre markering av överläggningarnas roll skulle fylla samma uppgift som en ändring i skadeståndsreglerna, nämligen att klargöra att det rättsliga ansvaret inte skall dominera utan vara en grund för en helhet av regler som syftar till att lösa det problem som det här gäller.

Kommittén har visserligen inte ansett sig böra föreslå en ändring av reglerna i 43 § som sådana. Det hindrar enligt kommittén å andra sidan inte att man söker bättre utnyttja överläggningarna som medel att lösa konflikter på arbetsplatserna. Kommittén har också uttalat sig för en försiktig ändring av rådande praxis i fråga om förlikningsmännens medverkan vid överläggningar enligt 43 §. Dessa synpunkter är enligt min mening värda att ta fasta på.

Mot denna bakgrund föreslår jag en ordning som i sina huvuddrag innebär följande.

Liksom hittills bör rättegång inför arbetsdomstolen komma i fråga bara när det står klart, att en lösning inte kan komma till stånd på annat sätt. Reglerna om lokala överläggningar i 43 § är ett uttryck i lagen för detta synsätt. Skulle arbetsgivaren emellertid sedan överläggningar hållits utan att arbetet har återupptagits vända sig till arbetsdomstolen, bör domstolens förfarande vara uppbyggt så att målet snarast möjligt tas upp till en första behandling vid vilken alla som berörs av konflikten - arbetsgivaren och fackföreningen men också de deltagande arbetstagarna - får tillfälle att lägga fram sina synpunkter. På samma sätt som nu regelmässigt sker blir domstolens uppgift att, för tiden intill dess ett slutligt avgörande träffas, ta ställning till den rättsliga frågan om konfliktens olovlighet. Det ställnings-tagandet bör, om domstolen finner att konflikten är olovlig, utmynna i ett beslut om åläggande för arbetstagarna att återuppta arbetet.

Domstolens uppgift bör emellertid inte inskränkas till detta. Den bör även få en roll i strävandena att finna en lösning på konflikten. Sedan den som en opartisk instans har tagit del av vad de inblandade har haft att anföra, bör den bedöma om det kan finnas förutsättningar för en lösning genom ytterligare sådana kontakter som avses med reglerna om överläggning i 43 §. I fall där konflikten har en bakgrund i problem på arbetsplatsen som bedöms kunna lösas lokalt, t. ex. arbetsmiljöproblem, skall domstolen kunna besluta att en sådan ytterligare kontakt skall tas och en förnyad överläggning genomföras. I sådana fall bör en förlikningsman medverka.

Förlikningsmannens roll bör då inte vara någon annan än vad den hittills har ansetts böra vara vid olovliga arbetskonflikter, och syftet är alltså inte att man skall framtvinga förhandlingar om avtalsstridiga krav. Domstolen bör i stället använda den här angivna möjligheten när den finner skäl att tro att konfliktsituationen kan lösas genom förnyade lokala kontakter och att läget alltså är av den art som 43 § är avsedd för. Det blir dock den skillnaden i jämförelse med vad som hittills har tillämpats i praktiken, att förlikningsmannen med stöd av domstolsbeslutet kan komma att medverka utan att båda sidor uttryckligen har begärt det. Det utesluter självfallet inte att domstolen skall beakta vad som har sagts från olika håll om ändamåls-enligheten av förnyade överläggningar. Ibland kan emellertid läget vara att man på den fackliga sidan inte anser sig ha nått det resultat som borde ha varit möjligt vid 43 §-överläggningarna och att man på den sidan därför

anser att en ny överläggning under ledning av en förlikningsman kunde vara av värde. Domstolen kan då finna att detta bör beslutas, även om arbetsgivaren skulle ha en annan ståndpunkt. Överläggningarna bör komma till stånd utan dröjsmål sedan återgång till arbetet har skett. Det slutliga avgörandet av skadeståndsmålet bör inte få ske förrän de förnyade överläggningarna har avslutats. På denna punkt föranleder mitt förslag ett tillägg i 4 kap. 7 § lagen (1974: 371) om rättegången i arbetstvister.

Vad härefter gäller skadestandsreglerna bör lagen först föreskriva att skadestånd inte skall utdömas om det inte finns särskilda skäl för det, när arbetstagarna varaktigt har återgått till arbetet senast i samband med de första överläggningarna enligt 43 §. Därmed markeras ytterligare den icke-rättsliga lösningens roll. Vidare bör det föreskrivas att skadeståndsnivån som huvudregel skall vara 200 kronor. Undantag bör få göras bara för arbetstagare som inte går tillbaka till arbetet, när domstolen har beslutat därom, och bara om den olovliga stridsåtgärden med hänsyn till alla omständigheter, dvs. både att återgång inte har skett och andra omständigheter, måste betraktas som särskilt allvarlig eller anmärkningsvärd. Till de andra omständigheter som kan böra vägas in i bedömningen hör bl.a. konfliktens långvarighet och dess skadlighet för arbetsgivaren eller utomstående. Skadeståndet får inte höjas mer än vad som förestavas av syftet med undantaget, dvs. att ge möjlighet till en särskild markering i de åsyftade fallen.

Lagändringen bör träda i kraft den 1 juli 1984.

2.2 Förbud mot att hålla inne intjänad lön såsom stridsåtgärd

Kommittémajoritetens förslag om ett förbud i MBL mot att arbetsgivar-
na håller inne intjänad lön såsom ett slags stridsåtgärd vid arbetskonflikt skall ses mot bakgrund av arbetsdomstolens dom 1980 nr 94. Domstolen förklarade där att en arbetsgivare har rätt att under strejk, såsom en egen stridsåtgärd riktad mot de strejkande, tills vidare hålla inne utbetalningen av löner som har tjänats in före strejken men som förfaller till betalning först efter strejkens början. I domskälen berörde arbetsdomstolen även frågan om en arbetsgivare i själva verket har rätt att hålla inne lönerna redan som en följd av att arbetstagarna strejkar och alltså utan att arbetsgivar-
ens åtgärd betraktas som en stridsåtgärd från arbetsgivar-ens sida. Domstolen tog emellertid inte ställning till denna fråga utan grundade sitt avgörande på att arbetsgivar-ens vägran att betala ut lönerna på förfallodagen kunde ses som en stridsåtgärd, vilken enligt domstolen alltså skulle anses tillåten.

I nya arbetsrättskommitténs betänkande redovisas den debatt som arbetsdomstolens dom har föranlett och de synpunkter som LO och TCO har framfört till dåvarande arbetsmarknadsministern i en framställning i december 1980 om lagstiftning i syfte att ändra det rättsläge som domen

återger. I betänkandet finns också en redogörelse för frågans behandling i riksdagen (s. 198 ff).

Kommittén har kunnat konstatera att den åtminstone numera helt övervägande uppfattningen på den svenska arbetsmarknaden är att arbetsgivarerna skall betala intjänade och till betalning förfallna löner och andra ersättningar oavsett om arbetsgivaren befinner sig i en arbetskonflikt. När majoriteten inom kommittén ändå har föreslagit en lagregel i saken, har det skett bl. a. för att säkerställa en likformig praxis över hela arbetsmarknaden så att utbetalning av förfallna löner görs även vid konflikter med arbetsgivare som inte ansluter sig till den rådande uppfattningen. De kommittéledamöter som tillhör minoriteten har motsatt sig lagstiftning inte därför att de hyser annan mening i själva sakfrågan utan därför att saken enligt deras uppfattning inte kan anses kräva ett ingrepp i den hittills tillämpade grundsatsen att arbetsmarknadens parter själva i eget och samhällets intresse skall bära ansvaret för de åtgärder, som vidtas i samband med arbetskonflikt, och därmed göra det möjligt för statsmakten att avstå från lagstiftning. Enligt minoriteten finns det inte heller något praktiskt behov av lagstiftning, eftersom de offentliga arbetsgivarerna aldrig har tillämpat det förfarande som har godkänts i arbetsdomstolens dom och eftersom det numera finns tillräckliga utfästelser från arbetsgivarorganisationerna inom den privata arbetsmarknaden om att förfallna löner kommer att betalas ut i rätt tid även vid arbetskonflikter.

Av remissinstanserna har LO och TCO jämte de övriga arbetstagarorganisationerna liksom SAV, Svenska kommunförbundet och juridiska fakultetsnämnden i Lund tillstyrkt eller lämnat utan erinran förslaget om lagstiftning i frågan. Skälen stämmer, i den mån de har utvecklats närmare, väl överens med kommittémajoritetens. Särskilt LO har betonat det betydelsefulla i att saken blir avgjord på ett entydigt och för hela arbetsmarknaden bindande sätt. Övriga remissinstanser har avstyrkt. Till dem hör arbetsdomstolen som har menat att det, när huvudsaklig enighet har uppnåtts mellan arbetsmarknadsparterna i själva sakfrågan, saknas de mycket påtagliga skäl som bör krävas för ett avsteg från den hittills tillämpade ordningen, enligt vilken lagstiftaren har lämnat parterna frihet att på eget ansvar vidta ekonomiska stridsåtgärder när fredsplikt inte råder på grund av kollektivavtal. SAF har särskilt varnat för följderna av ett avsteg från den grundsyn på vilken 1938 års huvudavtal och den därefter tillämpade ordningen bygger. Enligt SAF kan man f.ö. inte lagstiftningsvägen på samma sätt som genom avtal, t. ex. vid en revision av huvudavtalet, lösa bl. a. alla de frågor kring löneutbetalningen som har ett indirekt samband med arbetsstriden. Några andra remissinstanser invänder att det finns andra problem på konflikträttens område, vissa av dem berörda i kommittébetraktandet, som snarare borde få en lösning genom lagstiftning. Slutligen har bl. a. fakultetsnämnderna varit inne på mer rättsligt betonade och lagtekniska aspekter på kommitténs förslag. Från ett par håll har man

berört olika rättsliga argument mot det resultat som arbetsdomstolen kom fram till i domen 1980 nr 94. I anslutning därtill har satts i fråga att domen skulle sakna större tyngd som prejudikat och att en ändring av praxis vore tänkbar om saken åter kom upp inför domstolen. Detta skulle vara ett ytterligare skäl mot lagstiftning i saken.

För egen del finner jag de från fackligt håll framförda argumenten till förmån för lagstiftning avgörande. De skäl som har anförts mot en rätt för arbetsgivarna att hålla inne intjänad lön såsom stridsåtgärd, och som utförligt har redovisats av kommittén, är starka. Saken har väckt ett starkt engagemang både inom och utom fackföreningsrörelsen alltsedan arbetsdomstolens avgörande föll. Det saknas visserligen anledning att befara att sedermera givna utfästelser från arbetsgivarsidan inte skulle infrias. Men det är med tanke på rättsfrågans sakliga betydelse av vikt att en rättsregel, motsatt den i AD 1980 nr 94 fastställda, får fullt bindande verkan över hela arbetsmarknaden och oberoende av åtaganden i kollektivavtal eller ensidiga utfästelser. Att saken, som har föreslagits från något håll, skulle överlämnas åt den fortsatta rättstillämpningen i förlitan på att där kommer att ske en förändring finner jag inte vara tillfredsställande. De rättsliga argumenten till förmån för det förslaget är inte övertygande. Därtill kommer f.ö. att det kan dröja innan saken kommer upp igen inför domstolen. Gör den det, beror det dessutom på att den sakligt sett riktiga regeln trots allt inte har slagit igenom över hela arbetsmarknaden.

Grundsatsen att det bör vara arbetsmarknadsparternas uppgift och ansvar att sinsemellan utveckla och tillämpa regler för den ekonomiska striden utanför kollektivavtalsförhållanden eller när kollektivavtal tillfälligt inte gäller är även enligt min mening viktig och i högsta grad ägnad att i samhällets och parternas eget intresse främja arbetsfreden. När parterna fyller sin uppgift och motsvarar förtroendet i detta avseende, kan lagstiftaren avstå från att ingripa. Jag anser emellertid att den lagreglering som nu har satts i fråga inte behöver och inte bör ses som ett avsteg från grundsatsen som sådan eller från det synsätt som ligger bakom den. Det rör sig om lagstiftning i en väl avgränsad fråga som ter sig synnerligen viktig från arbetstags synpunkt och beträffande vilken det inte finns några egentliga meningsmotsättningar i sak. Ett ingripande av lagstiftaren i enbart denna fråga bör således inte kunna anses ge utrymme för slutsatser om det hithörande regelsystemet i övrigt.

Jag förordar därför att regeringen förelägger riksdagen förslag om förbud genom lag mot innehållande av intjänad lön såsom stridsåtgärd från arbetsgivarsidan vid arbetskonflikt.

Beträffande innebörden mer i detalj av det lagförslag som har utarbetats av nya arbetsrättskommittén har inte framförts några egentliga invändningar under remissbehandlingen. Den enda synpunkten av den naturen är den av SAF framförda, som jag nyss återgav, att man inte kan lagstiftningsvägen lösa vissa problem kring löneutbetalningar som har indirekt samband

med en arbetskonflikt. Jag har för egen del vid mitt övervägande av saken funnit att en lagregel om förbud mot innehållande av intjänad lön såsom stridsåtgärd bör ha den rättsliga innebörd som kommittén har föreslagit. Det innebär bl. a. att vissa frågor om arbetsgivarens skyldighet att betala lön i samband med arbetskonflikt till arbetstagare som står utanför konflikten liksom hittills lämnas åt rättstillämpningen, medan själva lagregleringen ägnas åt förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare som är inbegripna i en arbetskonflikt (däri inräknat även konfliktåtgärder som har karaktären av s. k. sympatiåtgärder).

I fråga om den tekniska utformningen av kommitténs lagförslag har som jag nämnde också framförts en del synpunkter under remissbehandlingen. En del av dem går ut på att det åsyftade resultatet kan uppnås med enklare medel och med en mer kortfattad lagtext än vad kommittén har föreslagit. Jag delar den uppfattningen. Därför har kommittéförslaget underkastats en omarbetning i departementet. Det förslag som jag förordar har dock, som jag nämnde, samma rättsliga innebörd som kommittéförslaget. Till detaljerna återkommer jag i specialmotiveringen. Där behandlas bl. a. också frågan om den lämpligaste placeringen av den här åsyftade lagregeln.

Även denna lagändring bör träda i kraft den 1 juli 1984.

2.3 Skattereglernas tillämpning på vissa arbetsrättsliga skadestånd

Det arbetsrättsliga sanktionssystemet bygger nästan uteslutande på användningen av skadestånd som sanktion. Man brukar tala om två typer av skadestånd, nämligen ekonomiskt skadestånd och - med en numera hävdvunnen arbetsrättslig term - allmänt skadestånd. Med ekonomiskt skadestånd avses ersättning för ekonomisk förlust som har uppstått på grund av brott mot lag eller avtal. Syftet med det allmänna skadeståndet är bl. a. att inskräpa vikten av att lag och kollektivavtal följs, den s. k. preventiva funktionen. I lagstiftningen uttrycks saken på lite olika sätt. I 55 § MBL talas om att man vid bedömning av om en skada har uppkommit för någon skall ta hänsyn även till dennes intresse av att lagens eller ett kollektivavtals bestämmelser iakttas och till övriga omständigheter av annan än rent ekonomisk betydelse. Enligt 38 § andra stycket lagen (1982: 80) om anställningsskydd (anställningsskyddslagen) kan skadestånd avse den kränkning som ett brott mot lagen innebär. Tanken att det är fråga om en kränkning anknyter till det föreställningssätt som är det vanliga när man söker grunden för en rätt till s. k. ideellt skadestånd. Från synpunkten att det allmänna skadeståndet har en preventiv funktion liknar det ett bötesstraff. En skillnad är emellertid att böter skall erläggas till statskassan medan skadeståndet skall betalas till den som tänkes ha lidit skada.

Frågan om skattereglernas tillämpning på de arbetsrättsliga skadestånden och hur denna tillämpning påverkar skadeståndens storlek har behandlats i nya arbetsrättskommitténs betänkande (s. 226 f, 232 f) och i den inom

arbetsmarknadsdepartementet sedermera utarbetade promemorian Skattereglernas tillämpning på vissa arbetsrättsliga skadestånd. Problemet gäller de allmänna skadestånden och har som utgångspunkt två avgöranden i regeringsrätten (RÅ 1980 I: 10 och I: 12) varigenom rättsläget har blivit klarlagt i fråga om de allmänna skadeståndens skattemässiga behandling. Allmänna skadestånd som utbetalas av en arbetsgivare är sålunda avdragsgilla i dennes rörelse och skattepliktiga hos arbetstagaren. (Skatteplikt för fackliga organisationer i fråga om sådana skadestånd torde däremot inte föreligga emedan organisationerna i princip inte är skattskyldiga för den fackliga verksamheten.) För en närmare beskrivning av de hithörande skatterättsliga reglerna och av regeringsrättens avgöranden hänvisas till promemorian (bilaga 3).

I promemorian föreslås att möjligheten att vid taxering göra avdrag för allmänna skadestånd slopas. Vidare avvisas tanken att göra de allmänna skadestånden skattefria hos mottagaren. Utgångspunkten för förslaget att slopa avdragsrätten har varit att huvudsyftet med de allmänna skadestånden är att upprätthålla respekten för lag och avtal i flertalet fall täcks ekonomisk förlust av ett särskilt ekonomiskt skadestånd. Mot denna bakgrund har det allmänna skadeståndet, liksom böter, en framträdande preventiv funktion och det kan därför te sig främmande att ett avdrag skall få göras i den försumliga deklaration. I promemorian anføres vidare att den reella effekten av skadeståndspåföljden blir beroende bl. a. av den form som verksamheten bedrivs i och av vilka avdragsmöjligheter som faktiskt föreligger med hänsyn till ett företags ekonomiska resultat och ställning. Enligt promemorian finns inte motsvarande principella skäl att göra de allmänna skadestånden skattefria hos mottagaren.

Av remissinstanserna har *LO*, *TCO* och *SACO/SR* liksom *SAV*, *AD* och *kammarrätten i Stockholm* tillstyrkt eller lämnat utan erinran förslaget att slopa avdragsrätten. Skälen stämmer i den mån de har utvecklats med vad som framgår av promemorieförslaget. *SAF*, *Tidningarnas arbetsgivareför-
ening*, *KFO* och *SHIO-familjeföretagen* samt även *RSV* och *arbetslivscentrum* avstyrker förslaget. Flertalet av dem som avstyrker anför vissa skattetekniska och skadeståndsrättsliga skäl. Bl. a. hävdas att det är svårt att göra åtskillnad mellan allmänt skadestånd och ekonomiskt skadestånd, i synnerhet vid tvistlösningar utom rätta. Vidare ifrågasätts om inte ett slopande av avdragsrätten negativt skulle påverka benägenheten till sådana uppgörelser. *TCO*, *SACO/SR* och *arbetslivscentrum* anser att allmänna skadestånd bör vara skattefria hos mottagaren.

För egen del anser jag, i likhet med arbetstagarorganisationerna, att det är stötande för rättskänslan att en arbetsgivare skall få göra avdrag för allmänna skadestånd som arbetsgivaren måste utbetala för brott mot den arbetsrättsliga lagstiftningen. Det rör sig ofta om helt centrala arbetsrättsliga bestämmelser, såsom reglerna i anställningsskyddslagen om saklig grund för uppsägning och i *MBL* om primär förhandlingsskyldighet inför

viktiga beslut i arbetsgivarens verksamhet. Någon egentlig likhet mellan sådana skadestånd, där inslaget av sanktion för grundläggande arbetsrättsliga förpliktelser är starkt, och skadestånd för ett kontraktsbrott i affärsverksamhet kan jag inte se. Det ter sig inte naturligt att betrakta de allmänna skadestånden som något slags normala kostnader i rörelsen. Detta utgör enligt min mening tillräckliga skäl för att slopa avdragsrätten.

Jag delar inte den i vissa av remissvaren framförda uppfattningen att det inte går att göra en åtskillnad mellan allmänna skadestånd och ekonomiska skadestånd. Begreppsmässigt sett finns inte något problem. Den arbetsrättsliga lagstiftningen definierar klart när det är fråga om det ena eller andra slaget av skadestånd.

Jag kan vidare inte se att det har visats några egentliga belägg för att en förändring av den art som det här är fråga om nämnvärt skulle påverka benägenheten att lösa arbetsrättsliga tvister vid förlikningsförhandlingar utan domstols inblandning. Tanken skulle tydligen vara att en ökning av skadeståndens reella effekt skulle minska benägenheten att nå en förhandlingslösning. Eftersom mera står på spel skulle det vara säkrare att låta frågan behandlas av domstol. Men samma invändning skulle då kunna riktas mot andra förändringar som medför att den reella betydelsen av sanktionen förstärks. Det bör här nämnas att AD i sitt remissvar har uttalat att domstolen f. n. inte gör några skattemässiga överväganden vid fastställandet av allmänt skadestånd och att en lagändring av det slag som det här är fråga om inte kan antas komma att innebära någon ändring i detta förhållande.

Jag anser inte att det finns tillräckliga skäl att göra allmänna skadestånd skattefria hos mottagaren.

Sammanfattningsvis anser jag att avdragsrätten för allmänna skadestånd bör slopas. I likhet med bl. a. kammarrätten i Stockholm anser jag att vad som i detta sammanhang menas med termen arbetsrättslig lagstiftning bör anges i lagtexten. Jag återkommer i specialmotiveringen till detta och till frågan om behovet av en särskild övergångsbestämmelse. Här skall endast anmärkas att lagändringen i likhet med andra ändringar som föreslås här bör träda i kraft den 1 juli 1984.

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med det anförda har inom arbetsmarknadsdepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet.
2. lag om ändring i lagen (1974: 371) om rättegången i arbetstvister och
3. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370).

Förslaget under 3 har upprättats i samråd med chefen för finansdepartementet.

Förslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 5*.

4 Specialmotivering

4.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet

41 § Arbetsgivare och arbetstagare som är bundna av kollektivavtal får icke vidtaga eller deltaga i arbetsinställelse (lockout eller strejk), blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd, om avtalet har ingåtts av organisation och denna ej i behörig ordning har beslutat åtgärden, om åtgärden strider mot bestämmelse om fredsplikt i kollektivavtal eller om åtgärden har till ändamål

1. att utöva påtryckning i tvist om kollektivavtals giltighet, bestånd eller rätta innebörd eller i tvist huruvida visst förfarande strider mot avtalet eller mot denna lag,

2. att åstadkomma ändring i avtalet,

3. att genomföra bestämmelse, som är avsedd att tillämpas sedan avtalet har upphört att gälla, eller

4. att stödja annan, när denne icke själv får vidtaga stridsåtgärd.

Första stycket utgör ej hinder för arbetstagarorganisation att i behörig ordning besluta blockad för att utverka betalning av klar och förfallen fordran på lön eller på annan ersättning för utfört arbete.

Oavsett om kollektivavtal gäller får en arbetsgivare inte såsom stridsåtgärd eller som ett led i en stridsåtgärd hålla inne sådan lön eller annan ersättning för utfört arbete som har förfallit till betalning. Såsom olovlig stridsåtgärd betraktas också att arbetsgivaren håller inne sådan lön eller annan ersättning med anledning av att arbetstagarna deltar i strejk eller annan stridsåtgärd.

Vad som i det följande sägs om det här föreslagna nya tredje stycket i 41 § MBL bygger i allt väsentligt på specialmotiveringen till nya arbetsrättskommitténs motsvarande förslag (SOU 1982: 60 s. 301 ff). De ändringar som har gjorts i lagtexten är av redaktionell art och har haft till syfte att förenkla och förkorta. Någon saklig förändring har inte åsytats.

Den allmänna innebörden av det föreslagna tillägget till 41 § MBL är dels att en arbetsgivare inte får som en egen stridsåtgärd hålla inne betalning av förfallen fordran på lön eller annan ersättning för utfört arbete och dels att arbetsgivaren inte heller vid stridsåtgärder från arbetstagersidan är befriad från att i rätt tid betala sådan ersättning. Håller arbetsgivaren ändå inne betalningen blir enligt lagförslaget åtgärden också i detta senare fall att betrakta som en olovlig stridsåtgärd. Bakgrunden till denna uppläggnings är följande.

Som framgår av domen AD 1980 nr 94 (se redogörelsen i betänkandets avsnitt 5.6.4) ställde arbetsdomstolen i det fallet först frågan om det inte följer av den totala strejkens natur att arbetsgivaren tillfälligt befrias från att verkställa utbetalning av lön och andra förmåner som har förfallit till

betalning under konflikten. Med det synsättet skulle, påpekade domstolen, betalningsskyldighet inträda först när strejken upphör eller, i förhållandet till enskilda arbetstagare, när arbetstagaren i fråga på något sätt har frånträtt strejken. Betalningsskyldigheten skulle uppskjutas redan som en följd av strejken och alltså utan att man behövde gå in på om arbetsgivaren har rätt att på sin sida möta strejken med en stridsåtgärd i form av tillfällig vägran att betala. Domstolen besvarade dock inte frågan utan valde att avgöra tvisten på den andra grund som återropades av arbetsgiversidan i målet, nämligen att vägran att betala under pågående strejk i allt fall är att betrakta som en för arbetsgivaren tillåten stridsåtgärd.

I den efterföljande debatten har det förts fram olika argument i den rättsliga frågan om strejkens verkningar i sig på arbetsgivarens skyldighet att betala lön på förfallodagen. Frågan är emellertid inte avgjord. Vill man införa en lagregel i syfte att säkerställa arbetstagarnas anspråk, i samband med arbetskonflikt, på att intjänad och till betalning förfallen lön betalas i rätt tid, bör därför en väsentlig uppgift vara att fastställa att strejken inte skall anses ha den ifrågasatta verkan på betalningsskyldigheten.

Det bör här inskjutas att det, med det stridsåtgärdsbegrepp som används i MBL och i övrigt på den kollektiva arbetsrättens område, är naturligt att betrakta en såsom svar på en strejk kollektivt genomförd vägran av organiserade arbetsgivare att betala förfallna lönefordringar som en stridsåtgärd från arbetsgiversidan. Även en enskild arbetsgivares uttryckliga förklaring i en sådan situation, att han avser att tills vidare och så länge strejken pågår skjuta upp lönebetalningen, fyller i och för sig de rättsliga kraven för att en stridsåtgärd skall anses föreligga. Så bedömde också arbetsdomstolen situationen i det fall som avsågs med domen 1980 nr 94.

Mot denna bakgrund kan det sägas att man skulle träffa de i praktiken viktiga fallen enbart genom en regel i lagen som förbjuder stridsåtgärder från arbetsgiversidan av denna innebörd. Inte desto mindre torde det vara nödvändigt att åtminstone som en utgångspunkt lösa den grundläggande rättsfrågan. Om det nämligen rättsligt sett skulle förhålla sig så med arbetsgivarens betalningsskyldighet i allmänhet vid strejk som arbetsdomstolen har satt i fråga, och om detta i något kommande sammanhang skulle bli klargjort, kunde det på goda grunder hävdas att ett uppskov med lönebetalningen alls inte är någon stridsåtgärd från arbetsgiversidan utan blott och bart en tillämpning av gällande rätt. Hur man skulle böra se på saken i olika tänkbara praktiska fall är i alla händelser inte oomtvistligt. Ändamålet med en lagreglering är emellertid att slå fast att en arbetsgivare inte i något fall skall få hålla inne en fordran på förfallen lön av det skälet att arbetstagarna deltar i en stridsåtgärd. Detta uppnås enklast genom att det anges i lagen att en sådan åtgärd är, även när den bara är ett slags svar på arbetstagar sidans stridsåtgärd, att betrakta som en olovlig stridsåtgärd.

I och för sig kunde man överväga att vidga en lagregel inom ämnesområdet till att uttrycka en mer allmän grundsats med anknytning till skälen för

lagstiftningsåtgärden, t. ex. att arbetstagarnas intjänade rättigheter inte får beröras av stridsåtgärder under arbetskonflikt (jfr om denna tanke i betänkandet avsnitt 5.6.4). För övrigt kunde man också resa frågan om inte en ny regel borde vara ömsesidig och därmed medföra t. ex. att arbetstagare som har fått lön i förskott inte får delta i en arbetsnedläggelse under tid som avses med förskottslönen. Övervägande skäl har emellertid ansetts tala för en inriktning av lagregeln på den praktiska fråga som har föranlett debatten och kraven på lagstiftning. En mer allmän regel blir lätt alltför abstrakt och svår att förstå, och dess verkningar kan bli svåra att överblicka. För övrigt är det inte uteslutet att enligt vanlig lagtolkningsmetod dra slutsatser även för andra beslätade fall, i den mån sådana skulle uppträda, av en regel som direkt riktas in på arbetstagarnas lönekrav. Något praktiskt behov av ömsesidighet finns inte.

Det kan vidare diskuteras var en ny lagregel av det här åsyftade innehållet bör placeras. Saken är inte sådan att man har skäl att stifta en fristående lag. Det ligger då nära till hands att söka passa in en ny regel i kapitlet om fredsplikt i MBL (41-45 §§). Mot detta talar på sitt sätt att reglerna i 41-44 §§ MBL tar sikte enbart på stridsåtgärder i bestående kollektivavtalsförhållanden. Ämnet är alltså den kollektivavtalsrättsliga fredsplikten, inte stridsrätten såsom sådan; det är bara varselreglerna i 45 § som spränger den ramen. Den nya regel som här åsyftas skulle däremot ha sin väsentliga betydelse för arbetskonflikter när kollektivavtalslöst tillstånd råder. Invändningen kan dock knappast tillmätas större vikt, särskilt som alltså redan 45 § har den vidare tillämpligheten. En inplacering i fredspliktskapitlet medför å andra sidan den väsentliga fördelen att frågor om bl. a. påföljd vid åsidosättande av lagen och om tvisteförhandling och rättegång får en automatisk lösning i den utsträckning MBL:s regler i dessa ämnen blir tillämpliga. Mot denna bakgrund har valts att placera den nya regeln i 41 § MBL. Den ligger också på sätt och vis nära bestämmelsen i 41 § andra stycket om tillåtligheten av indrivningsblockader, bl. a. på det sättet att det rör sig om preciserings- eller specialregler i jämförelse med de principiella, och ömsesidiga, reglerna i 41 § första stycket.

I det föreslagna nya styckets första mening föreskrivs att en arbetsgivare, oavsett om kollektivavtal föreligger eller ej, inte får som en stridsåtgärd eller som ett led i en stridsåtgärd vägra att i rätt tid betala förfallen fordran på lön eller annan ersättning för utfört arbete. Det är att märka att regeln riktar in sig just på uppskov med betalning av förfallna lönefordringar. Något annat ingrepp görs inte i arbetsgivarnas rätt att välja ekonomiska stridsmedel. Det rör sig inte om någon begränsning av lockouträtten på annat sätt än att en lockout inte får genomföras så, att intjänade löner inte kan betalas ut till de lockoutade på förfallodagen, och inte heller om ett förbud t. ex. att använda löneavdrag såsom stridsåtgärd (jfr AD 1982 nr 91). I dessa sistnämnda fall är innebörden av arbetsgivarens åtgärd att för gott undandra arbetstagarna lön, inte enbart att skjuta upp betalningen av

lön som i och för sig tillkommer dem. Som utvecklas i AD 1982 nr 91 kan inte heller löneavdrag användas såsom stridsåtgärd med avseende på annat än konflikttiden. Detsamma gäller om lockouten. Det finns med andra ord inte utrymme för stridsåtgärder med "retroaktiv verkan".

Vidare bör observeras att regeln i första meningen inte tar sikte på verkningarna av stridsåtgärder som riktas mot andra arbetstagargrupper än dem som har rätt till intjänad lön. Förbudsregeln berör som sådan inte arbetsgivarens rätt att själv, eller som ett led i en mer omfattande konfliktåtgärd som beslutas på organisationsnivå på arbetsgivarsidan, lockouta en viss arbetstagargrupp (tjänstemännen) även om det skulle sätta arbetsgivaren i svårigheter att i rätt tid fullgöra betalningsskyldighet mot en annan grupp av arbetstagare (arbetarna). Om det av ett sådant skäl uppkommer dröjsmål med betalningen av arbetarnas löner, utgör inte detta en olovlig stridsåtgärd mot arbetarna. En annan sak är att arbetsgivarens agerande kan rubriceras som kollektivavtalsbrott mot arbetarna, något som skall beröras i det följande. Inte heller betyder regeln något för rätten att vidta lockout inom ett helt annat område på arbetsmarknaden. Ett undantag får dock göras i alla de här nämnda fallen, om lockouten är en skenåtgärd och det verkliga syftet är att genom innehållande av intjänad lön angripa en annan arbetstagargrupp än den lockoutade. Lagförslagets förbud mot stridsåtgärd omfattar även fall när åtgärden företas som en s. k. sympatiåtgärd för att understödja en part i en annan arbetskonflikt.

Det torde som nya arbetsrättskommittén har påpekat inte förekomma eller övervägas lockouter, genom vilka arbetsgivarna försätter sig i den situationen att de inte kan betala förfallna lönefordringar enbart till arbetstagarna inom avtalsområden där det råder arbetsfred. En storlockout som omfattar både tjänstemän och arbetare, vilkas organisationer förhandlar gemensamt, träffas för övrigt av den föreslagna regeln. Den kan alltså inte genomföras på sådant sätt att löner som har tjänats in före konflikten inte kan betalas i tid till någondera gruppen (jfr uttrycket "ett led i en stridsåtgärd"). Enligt allmänna arbetsrättsliga regler torde det slutligen förhålla sig så, att en arbetsgivare inte kan hänvisa till en egen lockoutåtgärd mot en annan arbetstagargrupp som grund för befrielse från sin avtalsenliga skyldighet att i rätt tid betala lön till arbetstagare på ett kollektivavtalsområde som inte omfattas av lockouten.

Som andra meningen är utformad träffar den inte det sannolikt opraktiska fallet att en arbetstagargrupp genom t. ex. en strejk gör det faktiskt omöjligt för arbetsgivaren att betala just den gruppens löner. Uppskovet sker då inte som en åtgärd från arbetsgivarens sida; det är inte arbetsgivaren som "håller inne" betalningen.

Av större betydelse är att andra meningen inte uttalar något om verkningarna av att arbetsgivaren angrips med en strejk eller annan stridsåtgärd av andra arbetstagare än de som har lönefordringarna. När ordet arbetstagarna står i bestämd form har syftet varit att markera att det är stridsåtgär-

der av dem som har en lönefordran som åsyftas. Lagtexten säger t. ex. inte något om verkningarna av en tjänstemannastrejk på arbetsgivarens skyldighet att i rätt tid betala lön till arbetarna och inte heller något om betydelsen av en strejk t. ex. inom bankväsendet eller hos postgirot för den skyldighet som åvilar arbetsgivarna inom industrin att i rätt tid betala lön till sina anställda. Att för situationer av det slaget i lag föreskriva en obetingad skyldighet för arbetsgivarna att betala på förfallodagen har bedömts föra för långt. Det skulle bl. a. dra med sig svåröverblickbara problem kring utövandet av den fria fackliga stridsrätten. Något sådant kan inte heller anses motiverat av syftet med den lagstiftningsåtgärd som det här är fråga om. Vad som i sådana fall gäller i rättsförhållandet mellan arbetsgivaren och de arbetstagare, som har en förfallen lönefordran, får liksom hittills bestämmas enligt allmänna arbetsrättsliga regler och genom tolkning på vanligt sätt av kollektivavtal och enskilda anställningsavtal.

Vidare säger regeln i andra meningen inte mer än att en stridsåtgärd från arbetstagersidan inte som sådan kan åberopas som skäl för att hålla inne betalningen av den lön som tillkommer arbetstagarna. Är situationen den att det råder tvist om arbetstagarnas rätt till lön eller till ett visst lönebelopp, gäller likaledes allmänna regler om arbetsgivarens betalningsskyldighet, bland dem reglerna i 35 § MBL om tolkningsföreträde för arbetstagersidan i sådana tvister. Skulle arbetsgivaren i ett konfliktfall obehörigen göra gällande att en lönefordran är tvistig, ligger liksom annars arbetstagarernas skydd i tolkningsföreträdet och i allmänna regler om dröjsmål med betalning och skadeståndsskyldighet för kollektivavtalsbrott. Det blir sedan en bevisfråga huruvida arbetsgivarens invändningar mot ett framställt lönekrav är obehöriga på ett sådant sätt att det i verkligheten rör sig om en stridsåtgärd och alltså ett åsidosättande av regeln i 41 § tredje stycket andra meningen. Vidare betyder inte ett uppskov med betalningen på grund av betalningsoförmåga eller av misstag eller något annat sådant skäl att arbetsgivaren bryter mot den föreslagna nya regeln. En annan sak är att det torde få åvila arbetsgivaren att visa vad skälet till betalningsförsummelsen är, om den inträffar under arbetskonsflikt och arbetsgivaren vill undgå skadeståndsansvar för åsidosättande av 41 § tredje stycket.

Reglerna i det föreslagna nya stycket tar sikte både på lön som har tjänats in före konflikten och på lön som har tjänats in under en pågående partiell arbetskonsflikt, t. ex. en övertidsblockad. De gäller vare sig arbetsgivaren är bunden av kollektivavtal eller ej. Till skillnad från övriga regler i 41 § avses alltså tredje stycket bli tillämpligt både i det tillfälligt kollektivavtalslösa tillståndet och när kollektivavtal över huvud inte har träffats. Dessutom gäller det när det i kollektivavtalsförhållanden finns utrymme enligt 41 § i övrigt för stridsåtgärder (t. ex. vid konflikt i s. k. olösta intressefrågor och vid sympatikonflikt). Slutligen gäller reglerna i princip också i fall när en stridsåtgärd är olovlig enligt lagens nuvarande fredspliktsregler. Redan enligt gällande rätt kan ett tillfälligt innehållande av lön som har

förfallit till betalning vara en för arbetsgivaren enligt fredspliktsreglerna olovlig stridsåtgärd (jfr SOU 1975: 1 s. 357, 832). Åtgärden blir då olovlig även enligt det nya stycket. Om åtgärden vidtas som svar på en olovlig stridsåtgärd från arbetstagsidans, kan den också vara en redan enligt gällande rätt olovlig motåtgärd (i varje fall om det nu rådande rättsläget inte är att arbetsgivaren tillfälligt befrias från sin betalningsskyldighet som en följd av arbetstagsarnas olovliga stridsåtgärd). Även i denna situation blir det nya stridsåtgärdsförbudet tillämpligt. Det bör tilläggas att det enligt vedertagen uppfattning även efter tillkomsten av lagen (1970:215) om arbetsgivares kvittningsrätt anses råda hinder mot att kvitta ett anspråk på skadestånd för olovlig strejk mot arbetstagsarnas lönefordringar. Fastän det torde sakna praktisk betydelse torde 31 § MBL även i det här behandlade sammanhanget få betraktas som tillämplig i fall av olovliga stridsåtgärder från arbetstagsidans. Slutligen bör tilläggas att det av det nya stridsåtgärdsförbudets utformning följer att 42 § MBL blir tillämplig på stridsåtgärder som strider mot förbudet.

När det i lagtexten talas om lön eller annan ersättning för utfört arbete är syftet att uttrycket skall ha samma vidsträckta innebörd som i 41 § andra stycket. Tillämpningsområdet blir därmed i princip detsamma som för den nyss nämnda lagen om arbetsgivares kvittningsrätt (jfr prop. 1975/76: 105 bil. 1 s. 500). Det bör tilläggas att i lön eller annan ersättning för utfört arbete ingår även semesterlön och semesterersättning. Det föreslagna nya stycket påverkar dock inte vad som i övrigt gäller i fråga om förhållandet mellan arbetskonflikt och beslut om förläggning av semester (jfr bl. a. AD 1979 nr 99, 1980 nr 166 och 1981 nr 26).

Av placeringen i 41 § MBL följer att MBL:s regler om skadestånd blir tillämpliga. Ett otillåtet dröjsmål med betalning av förfallen lönefordran medför enligt allmänna regler en rätt för arbetstagsarna till ersättning i form av dröjsmålsränta. I vad mån det härutöver finns utrymme för ersättning för annan ekonomisk skada torde få avgöras i rättstillämpningen enligt vanliga principer. Arbetsgivaren blir emellertid vid åsidosättande av 41 § tredje stycket dessutom skyldig att betala allmänt skadestånd för åsidosättande av lagen och i förekommande fall av kollektivavtäl. Eftersom betalningsuppskovet enligt det föreslagna stycket skall betraktas som en olovlig stridsåtgärd av arbetsgivaren, blir enligt det synsätt som tillämpas i MBL både de enskilda arbetstagsarna och deras fackliga organisation berättigade till sådant skadestånd. Vid tvist om tillämpningen av 41 § tredje stycket blir vidare lagens avslutande regler om tvisteförhandling och rättegång tillämpliga på samma sätt som vid olovliga stridsåtgärder av annat slag. Det nya tredje stycket blir liksom 41 § MBL i övrigt tvingande rätt med den reservation som följer av 4 § tredje stycket MBL.

60 § Skadestånd kan, om det är skäligt, sättas ned eller helt falla bort.

I mål om skadestånd för arbetstagsares deltagande i en olovlig stridsåtgärd skall domstolen, så snart som möjligt,

1. om arbetskonflikten ännu pågår och om domstolen finner den olovlig, ålägga arbetstagarna att återgå till arbetet, och

2. om det bedöms lämpligt för att undanröja orsakerna till arbetskonflikten, besluta att en ny överläggning enligt 43 § genast efter återgång till arbetet skall tas upp under ledning av en förlikningsman.

Arbetstagare som senast i samband med en första överläggning enligt 43 § varaktigt har återgått till arbetet får åläggas skadestånd bara om det finns särskilda skäl till det.

Högre skadestånd än tvåhundra kronor får inte åläggas arbetstagare för deltagande i en olovlig stridsåtgärd. Detta gäller dock inte i fråga om arbetstagare som inte följer ett åläggande av domstolen om återgång till arbetet, om stridsåtgärden med hänsyn till omständigheterna måste betraktas som särskilt allvarlig eller anmärkningsvärd.

Denna paragraf innehåller, liksom i nuvarande lydelse, regler om jämkning av skadestånd. Som framgår av den allmänna motiveringen har paragrafen vidare tillförts en regel om förnyad överläggning enligt 43 § MBL.

Första stycket innehåller en allmän jämningsregel. Regeln har i jämförelse med den nuvarande lydelsen kortats ner och bringats att överensstämma med motsvarande regler i annan nyare arbetsrättslig lagstiftning (jfr t. ex. 38 § anställningsskyddslagen). Någon ändring i sak har inte åsytts.

I andra stycket återfinns nya regler om handläggning av mål om olovliga stridsåtgärder och om en möjlighet för domstolen att förordna om förnyad överläggning enligt 43 § MBL under ledning av en förlikningsman.

Enligt andra styckets första punkt skall domstolen, när arbetskonflikten ännu pågår, för tiden intill dess tvisten slutligt avgörs pröva frågan om stridsåtgärdens olovlighet och i förekommande fall ålägga arbetstagarna att återgå i arbete. Detta skall ske även om arbetsgivarsidan inte skulle framställa något yrkande om ett sådant interimistiskt beslut. Liksom redan nu regelmässigt sker, bör frågor av denna art prövas vid ett särskilt sammanträde inför domstolen till vilket parterna kallas att infinna sig.

Andra punkten innehåller en bestämmelse som ger domstolen möjlighet att förordna om en fortsatt överläggning enligt 43 § MBL under ledning av en förlikningsman. Denne skall då, i likhet med förlikningsmän enligt 46 §, utses av statens förlikningsmanexpedition. Detta bör komma till uttryck i 1 § förordningen (1976:826) om medling i arbetstvister. Har domstolen meddelat ett förordnande om överläggning, får tvisten inte prövas slutligt förrän överläggningarna har slutförts, försåvitt inte hindret mot överläggningen berott på arbetstagsidan. Detta har föreskrivits i förslaget om ett tillägg till 4 kap. 7 § lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister.

Tredje och fjärde styckena innehåller regler som begränsar enskilda arbetstages skadeståndsansvar vid en olovlig arbetskonflikt. Reglernas närmare innebörd framgår av den allmänna motiveringen. Här skall endast framhållas att begränsningen av skadeståndsansvaret tar sikte bara på

brott mot fredsplikten. Detta skall ses mot bakgrund av att det är de kollektivavtalsbrotten som har praktisk betydelse i detta sammanhang. Jämkning av skadestånd i andra fall av kollektivavtalsbrott sker med stöd av 60 § första stycket.

Övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984. De nya bestämmelserna i 60 § tillämpas när skadeståndsskyldigheten har uppkommit efter ikraftträdandet. I annat fall tillämpas 60 § i dess äldre lydelse.

Ändringarna i 41 och 60 §§ MBL är avsedda att träda i kraft den 1 juli 1984. De nya reglerna om begränsning av enskilda arbetstagares skadeståndsansvar för deltagande i olovliga konflikter och om handläggningen av sådana mål med möjlighet för domstolen att förordna om en ny överläggning enligt 43 § tillämpas endast på stridsåtgärder som har påbörjats efter ikraftträdandet. Några särskilda övergångsbestämmelser med avseende på ändringarna i 41 § behövs inte.

4.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1974: 371) om rättegången i arbetstvister

4 kap.

7 § Talan får ej upptagas till prövning av arbetsdomstolen förrän förhandling, som kan påkallas enligt lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet eller som anges i kollektivavtal, har ägt rum rörande tvistefrågan.

Första stycket gäller icke talan enligt 31 § första eller tredje stycket *lagen om medbestämmande i arbetslivet* och ej heller tvist huruvida stridsåtgärd vidtagits i strid mot lag eller kollektivavtal eller tvist om påföljd för sådan åtgärd. Har i fall som avses i 43 eller 60 § *lagen om medbestämmande i arbetslivet* överläggningsskyldighet ej fullgjorts, får arbetsdomstolen dock ej pröva tvisten förrän så skett.

Utan hinder av första och andra styckena får talan upptagas till prövning, såvitt gäller förordnande för tiden intill dess lagakraftäggande dom eller beslut föreligger i målet. Sedan sådana frågor prövats, skall målet förklaras vilande i avbidan på att förhandling eller överläggning rörande tvistefrågan enligt första eller andra stycket slutförts. Innan sådan förhandling eller överläggning slutförts får målet icke slutligt prövas.

Har förhandling eller överläggning som avses i första eller andra stycket ej ägt rum, får talan ändå upptagas till prövning, om mot förhandlingen eller överläggningen förelegat hinder, som icke berott av käranden.

Andra och tredje styckena har ändrats för att täcka även de i förslaget till 60 § andra stycket MBL angivna fallen där domstolen även utan yrkande därom har att ta ställning till en stridsåtgärds olovlighet och, om det befins lämpligt, förordna om en förnyad överläggning enligt 43 § MBL.

4.3 Förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370)

20 § Vid beräkningen av inkomsten från särskild förvärvskälla skall alla omkostnader under beskattningsåret för intäkternas förvärvande och bibehållande avräknas från samtliga intäkter i pengar eller pengars värde (bruttointäkt), som har influtit i förvärvskällan under beskattningsåret. Att koncernbidrag, som inte utgör sådan omkostnad, ändå skall avräknas i vissa fall och inräknas i bruttointäkt hos mottagaren framgår av 43 § 3 mom.

Avdrag får inte göras för:

den skattskyldiges levnadskostnader och därtill hänförliga utgifter, såsom vad skattskyldig utgett som gåva eller som periodiskt understöd eller därmed jämförlig periodisk utbetalning till person i sitt hushåll;

kostnader i samband med plockning av vilt växande bär och svampar till den del kostnaderna inte överstiger de intäkter som är skattefria enligt 19 §;

värdet av arbete, som i den skattskyldiges förvärvsverksamhet utförts av den skattskyldige själv eller andre maken eller av den skattskyldiges barn som ej fyllt 16 år;

ränta på den skattskyldiges eget kapital som har nedlagts i hans förvärvsverksamhet;

svenska allmänna skatter;

kapitalavbetalning på skuld;

avgift enligt 8 kap. studiestödslagen (1973: 349);

avgift enligt lagen (1972: 435) om överlastavgift;

avgift enligt lagen (1976: 666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m.;

avgift enligt 99 a § utlänningslagen (1980: 376);

avgift enligt 26 § arbetstidslagen (1982: 673);

skadestånd, som grundas på lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet eller annan lag som gäller förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, när skadeståndet avser annat än ekonomisk skada;

straffavgift enligt 8 kap. 7 § tredje stycket rättegångsbalken;

belopp, för vilket arbetsgivare är betalningsskyldig enligt 75 § uppbörds-lagen (1953: 272) eller för vilket betalningsskyldighet föreligger på grund av underlåtenhet att göra avdrag enligt lagen (1982: 1006) om avdrags- och uppgiftsskyldighet beträffande vissa uppdragsersättningar;

avgift enligt lagen (1976: 206) om felparkeringsavgift;

överförbrukningsavgift enligt ransoneringslagen (1978: 268);

vattenföroreningsavgift enligt lagen (1980: 424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg;

ränta på lånat kapital till den del räntan täcks av sådant statligt bidrag som avses i punkt 7 av anvisningarna till 24 §;

kapitalförlust m. m. i vidare mån än som får ske enligt 36 §.

(Se vidare anvisningarna.)

Såsom framgår av den allmänna motiveringen har undantagskatalogen i 20 § andra stycket kommunalskattelagen tillförts en bestämmelse enligt vilken avdrag inte får göras för allmänna skadestånd som har utgått med stöd av den arbetsrättsliga lagstiftningen. För att ange vilken lagstiftning som avses, har i lagtexten hänvisats till MBL och annan lag som reglerar förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare. Därigenom klarläggs att avdragsförbudet avser såväl skadestånd i förhållandet mellan arbetsmarknadens parter som allmänt skadestånd i enskilda anställningsförhållanden, t. ex. enligt anställningsskyddslagen och semesterlagen.

Det allmänna skadeståndet har i lagtexten beskrivits som skadestånd som avser annat än ekonomisk skada, jfr t. ex. 55 § MBL och 38 § andra stycket anställningsskyddslagen. Även skadestånd enligt 39 § sistnämnda lag omfattas av avdragsförbudet, eftersom det bestäms utan hänsyn till om arbetstagaren drabbas av ekonomisk skada i form av inkomstförlust. Bland övriga lagar som innehåller bestämmelser om allmänt skadestånd som omfattas av avdragsförbudet kan nämnas lagen (1974:358) om facklig förtroendemans ställning på arbetsplatsen (10 §), lagen (1974:981) om arbetstagares ledighet för utbildning (13 §), semesterlagen (1977:480; 32 §), arbetsmiljölagen (1977:1160; 6 kap. 11 §), lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m. m. (13 §) och lagen (1979:1118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet (8 §).

Övergångsbestämmelser

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984. Den nya bestämmelsen tillämpas när skadeståndsskyldigheten har uppkommit efter ikraftträdandet.

I enlighet med vad som framgår av den allmänna motiveringen föreslås lagändringen träda i kraft den 1 juli 1984. Såsom kammarrätten i Stockholm har påpekat i sitt remissvar bör emellertid den nya bestämmelsen tillämpas endast på fall när de omständigheter som har föranlett skadeståndsskyldigheten har inträffat efter ikraftträdandet.

5 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet,
2. lag om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister och
3. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370).

6 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

LAGRÅDET

Utdrag
PROTOKOLL
vid sammanträde
1984-03-20

Närvarande: justitierådet Höglund, f. d. justitierådet Hessler, regeringsrådet Wahlgren.

Enligt utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 23 februari 1984 har regeringen på hemställan av statsrådet Leijon beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet,
2. lag om ändring i lagen (1974: 371) om rättegången i arbetstvister och
3. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370).

Förslagen har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Erik Lempert.

Förslagen föranleder följande yttrande av *lagrådet*:

Av de tre frågor det remitterade förslaget innehåller gäller två skadeståndsskyldigheten enligt medbestämmandelagen (MBL). Förslaget som grundar sig på förslag av en majoritet inom den år 1976 tillsatta nya arbetsrättskommittén i betänkandet (SOU 1982: 60) "MBL i utveckling" innebär i denna del att på arbetstagarsidan den s. k. tvåhundra-kronorsregeln återinförs och att på arbetsgivarsidan rätten att vid inkomsttaxering göra avdrag för erlagt s. k. allmänt skadestånd slopas.

I motiveringen till förslaget betonas den på arbetsmarknaden gällande grundsatsen att träffade kollektivavtal skall respekteras och den åtföljande fredsplikten iakttas. Det arbetsrättsliga sanktionssystemet bygger, erinras det, nästan uteslutande på användningen av skadestånd som sanktion. Och vidare framhålls det allmänna skadeståndets syfte att inskräpa vikten av att lag och kollektivavtal följs eller med andra ord skadeståndets preventiva funktion.

Av remissprotokollet att döma synes den gällande ordningen inte ha medfört några praktiska olägenheter. När det gäller skadeståndsansvaret för de enskilda deltagarna i en olovlig strejk åberopas, att detta ansvar inte behöver och inte bör gå längre än till att stryka under den rättsliga grundsatsen, att kollektivavtal skall respekteras och fredsplikten iakttas. Och i fråga om avdragsrätten beträffande allmänt skadestånd anses det med hänsyn till skadeståndets preventiva funktion stötande för rättskänslan att en arbetsgivare skall få göra avdrag för allmänt skadestånd; det ter sig inte naturligt att betrakta de allmänna skadestånden som något slags normala kostnader i rörelsen.

Från skadeståndsrättslig synpunkt kan någon invändning inte riktas mot den skärpning av skadeståndssanktionen som ligger i förslaget rörande avdragsrätten. Ej heller eljest föranleder förslaget i denna del någon erinran i sak från lagrådets sida.

Den begränsning av skadeståndsansvaret som ett återinförande av tvåhundra-kronorsregeln innebär är däremot svårare att förlika med den principiella syn på skadeståndet som föredragande statsrådet givit uttryck åt i remissprotokollet. Den möjlighet förslaget ger att gå utöver tvåhundra-kronorsgränsen är så snävt tilltagen att den är närmast betydelselös för den principiella frågan. En skadeståndspåföljd begränsad till tvåhundra kronor - som ju i dag är något helt annat än när den infördes år 1928 - framstår inte bara såsom mycket blygsam med hänsyn till det produktionsbortfall och de skadeverkningar av annat slag, t. ex. inom den offentliga sektorn, som en olovlig strejk kan föranleda utan också såsom i det närmaste verkningslös till sin preventiva funktion. En risk är att regelns funktion som en skadeståndsregel inte blir tagen på allvar, vilket i sin tur kan få till följd att respekten för lagstiftningen på området undergrävs.

En viss nedtoning av skadeståndssanktionens betydelse vid olovlig strejk får ses i förslaget att en uppgörelse bör sökas genom ytterligare överläggningar enligt 43 § MBL. I samma riktning går den i 60 § tredje stycket föreslagna regeln, att arbetstagare som senast i samband med en första överläggning enligt 43 § varaktigt har återgått till arbetet får åläggas skadestånd bara om det finns särskilda skäl till det. Tanken bakom förslaget i denna del, nämligen att man framför allt bör rikta uppmärksamheten mot de problem och motsättningar på arbetsplatsen som kan orsaka en olovlig arbetsnedläggelse och finna lösningar på dem, äger emellertid inte giltighet i alla fall. Den gäller exempelvis inte när arbetsnedläggelsen används som påtryckningsmedel under redan inledda förhandlingar eller den utgör en ren sympatiåtgärd med anledning av en konflikt på annat håll. Betraktelsesättet stämmer inte heller så väl med den grundläggande tanken i den arbetsrättsliga lagstiftningen - fredspliktens upprätthållande. Att hänvisa till överläggningar i stället för skadeståndssanktionen även när en avtalsstridig arbetsnedläggelse redan har brutit ut innebär egentligen ett erkännande av den olovliga strejken som påtryckningsmedel. Överläggningen har sin självklara betydelse som medel att lösa konflikten, men den kan aldrig ersätta skadeståndet som sanktion mot bruten fredsplikt.

Med hänsyn till den uppgift på skadeståndssanktionen förmenas ha som medel att på arbetsmarknaden upprätthålla respekten för lag och avtal är en sådan begränsning av skadeståndsansvaret som följer av tvåhundra-kronorsregeln och av regeln i 60 § tredje stycket MBL inte godtagbar. Förslaget kan därför i dessa delar inte vinna tillstyrkan från lagrådets sida.

I övrigt föranleder det remitterade förslaget inte någon lagrådets erinran i sak.

När det gäller den redaktionella utformningen vill lagrådet beträffande *förslaget till lag om ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet* anföra följande. Som ett nytt andra stycke i 60 § föreslås en bestämmelse om att domstolen i mål om skadestånd för arbetstagares deltagande i en olovlig stridsåtgärd skall, så snart som möjligt, 1. om arbetskonflikten ännu pågår och om domstolen finner den olovlig, ålägga arbetstagarna att återgå till arbetet, och 2. om det bedöms lämpligt för att undanröja orsakerna till arbetskonflikten, besluta att en ny överläggning enligt 43 § genast efter återgång till arbetet skall tas upp under ledning av förlikningsman.

Förevarande paragraf utgör i sin gällande lydelse en ren jämkningsregel i fråga om skadestånd enligt lagen. Det nya andra stycket är av annat innehåll och bryter därigenom paragrafens uppbyggnad. Det synes hellre böra ingå som ett andra stycke i 43 §, vilken behandlar olovlig stridsåtgärd av arbetstagare.

Vad angår den föreslagna lydelsen vill det synas som om den indelning som vunnits genom de införda sifferbeteckningarna inte helt motsvarar den avsedda innebörden. Lydelsen torde - med hänsyn tagen även till lagrådets förslag till lagrummets placering - böra vara att domstolen i mål om skadestånd för arbetstagares deltagande i en olovlig stridsåtgärd skall, om arbetskonflikten ännu pågår och om domstolen finner den olovlig, så snart som möjligt 1. ålägga arbetstagarna att återgå till arbetet och 2. om det bedöms lämpligt för att undanröja orsakerna till arbetskonflikten, besluta att en ny överläggning enligt första stycket genast efter återgång till arbetet skall tas upp under ledning av en förlikningsman.

Utdrag

ARBETSMARKNADSDEPARTEMENTET PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1984-03-22

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Boström, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, Holmberg, Hellström, Wickbom

Föredragande: statsrådet Leijon

Proposition om ändring i lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet, m. m.

1 Anmälan av lagrådsyttrande

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande¹ över förslag till

1. lag om ändring i lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet,
2. lag om ändring i lagen (1974: 371) om rättegången i arbetstvister,
3. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370).

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

Lagrådet har lämnat förslagen om förbud mot att hålla inne intjänad lön som stridsåtgärd och om avskaffande av avdragsrätten för allmänt skadestånd utan erinran i sak. Däremot har lagrådet riktat kritik mot det återinförande av tvåhundra-kronorsregeln som har tagits upp i förslaget till ändringar i 60 § MBL. Kritiken går ut på att skadeståndet inte kommer att fylla sin uppgift att vara en sanktion mot fredspliktsbrott med den föreslagna begränsningen. Lagrådet har också uttalat viss kritik mot förslaget att ge arbetsdomstolen en möjlighet att besluta om förnyade överläggningar enligt 43 § MBL.

Jag delar inte den uppfattning som lagrådet har fört fram. Enligt min mening har lagrådet inte tillräckligt beaktat de särskilda synpunkter som måste anläggas på skadeståndets roll vid arbetstagares deltagande i olovliga stridsåtgärder. De synpunkterna har senast utvecklats både i nya arbetsrättskommitténs betänkande och i motiven till lagrådsremissen. Inte heller kan jag ansluta mig till lagrådets synpunkter på förslaget om för-

¹ Beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde den 23 februari 1984.

nyade överläggningar. Rätt tillämpad har den regeln sitt värde som ett medel att komma till rätta med sådana motsättningar på arbetsplatserna som det här gäller. Enligt mitt förslag tillkommer det arbetsdomstolen att närmare bestämma i vilka fall denna möjlighet bör utnyttjas.

Lagrådets yttrande ger alltså enligt min mening inte anledning till någon ändring i sak i förslagen. Yttrandet innehåller också ett förslag till jämkning av den redaktionella utformningen av förslaget till ändringar i 60 § MBL. Till det ansluter jag mig. Däremot finner jag inte skäl att som lagrådet också har föreslagit flytta det föreslagna andra stycket i 60 § till 43 §. Med den syn på överläggningarnas och skadeståndets roll som lagförslaget bygger på har enligt min mening de här avsedda reglerna sin mest naturliga plats i 60 §.

Ett antal ytterligare jämkningar av rent redaktionell natur bör göras i lagtexten.

Frågan om arbetstagarnas rättsliga ansvar för fredspliktsbrott har, utöver vad som framgår av remissen, berörts i ett antal skrivelser till regeringen. Dessa bör anses besvarade genom de förslag som jag nu har lagt fram.

2 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att anta de av lagrådet granskade förslagen.

3 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden nu har lagt fram.

Sammanfattningen i kommittébetänkandet¹

Nya arbetsrättskommittén fick sitt uppdrag sommaren 1976, efter det att riksdagen hade beslutat om 1976 års arbetsrättsreform genom att anta lagarna (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet (MBL) och (1976:600) om offentlig anställning (LOA). Enligt direktiven skulle kommittén med förtur göra en allmän översyn av lagen (1974:358) om facklig förtroendemannas ställning på arbetsplatsen (förtroendemannalagen, FML) i syfte att anpassa denna lag till de nya förhållanden som arbetsrättsreformen innebar. Därutöver skulle kommittén behandla ytterligare ett par förtursfrågor, nämligen villkoren för arbetslivsforskningen, särskilt forskares tillträde till arbetsplatser, och rätten för anställda att delta i facklig information på betald arbetstid. Dessa förtursfrågor behandlades i delbetänkandet DsA 1977:4 Fackliga förtroendemen, möten på betald arbetstid och arbetslivsforskning. Kommittén lade där fram ett förslag till en ny lag om fackliga förtroendemen m.m. som skulle ersätta 1974 års förtroendemannalag.

Därefter inriktade kommittén sitt arbete på den i direktiven angivna uppgiften att mer allmänt följa introduktionen och tillämpningen av den nya medbestämmandelagstiftningen. I samband härmed har också vissa i direktiven särskilt omnämnda frågor behandlats.

Nya arbetsrättskommittén slutredovisar nu sitt arbete genom att lägga fram betänkandet *MBL i utveckling*.

Ett framträdande drag hos MBL är att många av lagens centrala regler har karaktären av ganska allmänt hållna grundregler och att lagstiftaren har förutsatt att lagens regler skall anpassas och utvecklas genom medbestämmandeavtal. MBL skall i egenskap av en s. k. ramlag ge de huvudsakliga utgångspunkterna för en fortsatt självständig utveckling genom förhandlingar och avtal mellan arbetsmarknadens parter.

Redan tidigt under utredningsarbetet ställdes kommittén inför frågan vilka slutsatser som borde dras av att medbestämmandeavtal inte träffades i den takt och den omfattning som hade förutsatts när lagen tillkom. En huvudfråga för kommittén blev om erfarenheterna under de första åren borde tas till intäkt för förslag om ändringar i lagens grundläggande uppbyggnad eller åtminstone på vissa bestämda punkter. Kommitténs slutliga ställningstagande (se avsnitt 3.3.3) är att frågan om förändringar i MBL genom införande t.ex. av facklig vetorätt eller självbestämmanderätt på nya områden eller av medbestämmanderätt i nya former tills vidare bör få vila. Det viktigaste skälet för detta ställningstagande har varit att det efter tillkomsten av det s. k. utvecklingsavtalet mellan SAF och LO/PTK nume-

¹ SOU 1982: 60 s. 7–10

ra finns medbestämmandeavtal för nästan hela arbetsmarknaden. Den utveckling som har inletts på grundval av de träffade medbestämmandeavtalen bör få fortgå och visa vad den kan leda till innan man överväger ytterligare lagstiftning. Ett ingripande av lagstiftaren bör komma ifråga först om ytterligare erfarenheter skulle visa att resultat inte uppnås avtalsvägen.

Ett sådant ställningstagande utesluter emellertid i och för sig inte lagändringar på enskilda punkter i syfte att förbättra de gällande reglerna, utan att den grundläggande uppbyggnaden rubbas. Kommittén har också varit inne på ett antal sådana frågor, framför allt inom området för lagens regler om förhandlingsrätt och rätt till information (10–22 §§ MBL). De huvudsakliga skälen för och emot lagändringar inom detta område återges också i avsnitt 3.3.3. När kommittén dock slutligen har avstått från att lägga fram förslag till ändringar i och tillägg till dessa regler i MBL, har det avgörande skälet även här varit att man bör ge avtalslinjen företräde framför lagstiftningslinjen. De lösningar eller ansatser till lösningar som finns i medbestämmandeavtalen på problem, som har diskuterats i kommittén, bör i första hand ges tillfälle att utvecklas i samförstånd mellan avtalsparterna. Till förmån för avtalslinjen talar inte minst sådana allmänna skäl som avtalens större smidighet och bättre anpassningsmöjligheter och deras bättre stöd hos de förhandlande och tillämpande parterna. Arbetsmarknadens parter är medvetna om att möjligheten till lagstiftning alltid kvarstår, därest parterna själva inte förmår finna tillfredsställande lösningar på problem som är angelägna att komma till rätta med.

Det sakområde som har tilldragit sig den största uppmärksamheten i debatten kring MBL är lagens regler om *förhandlingsrätt och rätt till information* (10–22 §§ MBL). Detta ämne har också ägnats stort utrymme i kommitténs betänkande (avsnittet 5.3). Som en bakgrund till analysen i detta avsnitt beskrivs innebörden på vissa centrala punkter av gällande rätt sådan den avtecknar sig i arbetsdomstolens praxis. Framställningen har sin tyngdpunkt i frågorna om tillämpningsområdet för den primära förhandlingskyldigheten enligt 11 § MBL och om hur arbetsgivarnas skyldighet att förhandla och informera skall fullgöras, med särskild betoning på frågan när arbetsgivarens skyldighet att ta initiativet till förhandling inträder. Därefter behandlas de kritiska synpunkter och krav på förändringar som företrädare för arbetsmarknadens parter har fört fram (5.3.4). Kommittén lämnar synpunkter på alternativ som kan stå till buds om man skulle överväga att ändra lagreglerna i syfte att tillmötesgå kritik som har förts fram från skilda håll. En tanke har varit att tillföra lagen något som skulle kunna kallas en "primär informationsrätt" för arbetstagarna. Kommittén diskuterar också möjligheterna att utveckla eller fördjupa den primära förhandlingsrätten enligt 11 § MBL. Några tänkbara alternativ belyses, med tonvikten på de rättsliga aspekterna. Vidare anläggs synpunkter på betydelsen av de träffade medbestämmandeavtalen utöver den diskussion

som har förts i avsnitt 3.3.3. Avsnitt 5.3 ägnas slutligen åt frågan hur medbestämmandet utövas på lokal nivå.

Ett ämne som inte minst i den fackliga debatten har tilldragit sig ökat intresse i takt med den fortgående koncentrationsprocessen i näringslivet är frågan om *förhandlingsrätt och rätt till information i koncerner*. Det har från skilda håll anförts att det är en brist i MBL att dess tillämpningsområde är begränsat till frågor som juridiskt sett rör förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare. Krav har rests på en utvidgning av främst reglerna om förhandlingsrätt och rätt till information till att gälla även i förhållandet mellan arbetstagarorganisationerna i koncernens dotterföretag och koncernens ledning. Kap. 6 i kommitténs betänkande innehåller en i huvudsak rättslig översikt av problemen kring en sådan utvidgning. I sammanhanget berörs också en annan omdebatterad fråga, nämligen de anställdas rätt till förhandling eller samråd i samband med företagsöverlåtelser. En lösning av koncernfrågan innebär också att arbetstagarinflytandet vid företagsöverlåtelser stärks. När en överlåtelse sker inom eller mellan koncerner eller i varje fall med ett koncernföretag som säljare eller köpare, skulle regler om medbestämmanderätt i koncerner komma att omfatta även sådana transaktioner.

Eftersom kommitténs förord för avtalslinjen framför lagstiftningslinjen gör sig gällande med särskild styrka i koncernfrågan, har kommittén inte ansett sig ha anledning att mer i detalj utveckla synpunkter och överväganden kring tänkbara vägar mot en vidgning av MBL:s förhandlings- och informationsrättsregler till koncerner. Kommitténs betänkande innehåller därför i koncernavsnittet en översiktlig redovisning, som närmast kan karakteriseras som en probleminventering.

Kommittén har också som ett led i sin uppgift att följa upp arbetsrättsreformen tagit upp problem som möter vid tillämpning av MBL:s regler inom *den offentliga sektorn av arbetsmarknaden*. Kap. 7 innehåller en redogörelse för de hithörande frågeställningarna, med särskild betoning på tillämpningen av reglerna om förhandlingsrätt och rätt till information. Här återges några av de huvudsakliga synpunkter som har förts fram i debatten kring de statligt och kommunalt anställdas rätt till medbestämmande, dock utan att kommittén för egen del drar några slutsatser eller för fram några förslag till ändringar.

Det råder i huvudsak enighet om att *vetorätsreglerna* i 38–40 §§ MBL har varit ett värdefullt medel för att komma till rätta med missförhållanden som kan uppkomma i samband med utlämnande av arbete på entreprenad o. dyl. Emellertid har det i debatten från några håll gjorts gällande att vetorätsreglerna är behäftade med vissa svagheter från rättssäkerhetssynpunkt. Den bristande rättssäkerheten skulle närmast ligga i att reglerna inte ger den entreprenör som blir anklagad för att söka kringgå gällande regler någon möjlighet att försvara sig inför de parter som förhandlar enligt 38 § eller inför den arbetstagarpart som utövar vetorätt enligt 39 §. I avsnitt

5.5 behandlas vetorätsreglerna mot bakgrund bl. a. av dessa synpunkter och där berörs också vissa lagändringsförslag som har väckts. Kommittén har dock stannat för att inte heller på detta område föreslå några ändringar i MBL. Kommittén har däremot velat fästa uppmärksamheten vid en del praktiska rättstillämpningsproblem i samband med den fackliga vetorätten. Utvecklingen på entreprenadområdet hör till de frågor som SAF, LO och PTK har åtagit sig att aktivt följa i rådet för utvecklingsfrågor.

På det vidsträckta området *fackliga stridsåtgärder* (avsnitt 5.6) har kommittén inte sett som sin uppgift att göra någon förnyad grundlig genomgång av rättsreglerna. En av orsakerna till detta är att det efter beslut av regeringen pågår en särskild kartläggning av de rättsliga aspekterna på arbetskonflikter. Nya arbetsrättskommittén har i stället valt att ta upp några avgränsade frågor mot bakgrunden av gjorda erfarenheter och den debatt som har förts, inte minst efter de senare årens arbetsmarknadskonflikter. Dessa frågor är innehållande av intjänad lön såsom stridsåtgärd vid arbetskonflikt, avskedande vid olovlig strejk och stridsåtgärder med internationell bakgrund. I den första av dessa frågor har en majoritet inom kommittén föreslagit ett tillägg till 41 § MBL genom vilket det blir otillåtet att vid arbetskonflikt hålla inne lön som arbetstagarna har tjänat in och som förfaller till betalning under konflikten. I övrigt föreslås inte några lagstiftningsåtgärder inom detta område. Kommittén har vidare mer allmänt belyst frågan om arbetsgivarnas lockouträtt, närmast med anledning av att den har aktualiserats i ett par riksdagsmotioner. Avsikten med redogörelsen i detta ämne har endast varit att ange några hållpunkter för fortsatt diskussion utan att tränga så djupt in i ämnet som skulle krävas, om man ville överväga ändringar av gällande rätt.

De föreningsrättsliga reglerna i 1936 års lag om förenings- och förhandlingsrätt (FFL) fördes i princip oförändrade över till 7-9 §§ MBL. Under förberedandet av MBL väcktes emellertid frågorna om skydd för *den s.k. negativa föreningsrätten och om föreningsrättsskydd för arbetssökande*, bl. a. i form av riksdagsmotioner. Ämnet hade ingående behandlats i den förra arbetsrättskommitténs betänkande. Riksdagen uttalade sig för att frågorna borde ytterligare övervägas, varpå regeringen uppdrog åt nya arbetsrättskommittén att ånyo ta upp dem till behandling. Resultatet av kommitténs överväganden redovisas i kap. 8. Kommittén belyser på nytt problemen på detta område bl. a. mot bakgrunden av en förnyad enkätundersökning om bruket av s. k. organisationsklausuler i kollektivavtal. Kommittén finner i likhet med den förra arbetsrättskommittén att det inte finns anledning att föreslå lagregler som tar sikte på den negativa föreningsrätten och föreningsrättsskyddet för arbetssökande. Vad gäller användningen av s. k. organisationsklausuler i kollektivavtal understryker kommittén betydelsen av att facklig anslutning skall vara frivillig och bero av den enskildes bestämmanderätt. Detta ställningstagande innebär emellertid inte att kommittén vill förordna ett lagfäst förbud mot organisations-

klausuler. I kap. 8 berörs vidare frågan om bevisbördan i föreningsrättsmål.

I särskilda avsnitt redovisas slutligen tämligen översiktligt vissa rättsliga problem kring *lagens tillämpningsområde och undantaget i 2 § MBL* för bl. a. opinionsbildande och kooperativ verksamhet (5.1), *förhållandet till vissa andra lagar* (5.2), det fackliga *tolkningsföreträdet* i vissa tvister (5.4) samt *skadestånd och andra påföljder* (5.7). I det sistnämnda avsnittet behandlas bl. a. frågan om den s. k. tvåhundra-kronorsregeln vid olovlig arbetskonflikt. En majoritet i kommittén föreslår att den regeln skall återinföras genom ett tillägg till 60 § MBL. I kap. 9 redovisas några synpunkter på *arbetsdomstolens rättstillämpning* och den i direktiven nämnda frågan om s. k. *negativ reglering i kollektivavtal*. De båda lagförslagen har tagits in i kap. 10. Till betänkandet har fogats reservationer och särskilda yttranden.

Lagförslagen i kommittébetänkandet

41 § Arbetsgivare och arbetstagare som är bundna av kollektivavtal får icke vidtaga eller deltaga i arbetsinställelse (lockout eller strejk), blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd, om avtalet har ingåtts av organisation och denna ej i behörig ordning har beslutat åtgärden, om åtgärden strider mot bestämmelse om fredsplikt i kollektivavtal eller om åtgärden har till ändamål

1. att utöva påtryckning i tvist om kollektivavtals giltighet, bestånd eller rätta innebörd eller i tvist huruvida visst förfarande strider mot avtalet eller mot denna lag.

2. att åstadkomma ändring i avtalet,

3. att genomföra bestämmelse, som är avsedd att tillämpas sedan avtalet har upphört att gälla, eller

4. att stödja annan, när denne icke själv får vidtaga stridsåtgärd.

Första stycket utgör ej hinder för arbetstagarorganisation att i behörig ordning besluta blockad för att utverka betalning av klar och förfallen fordran på lön eller på annan ersättning för utfört arbete.

Om en arbetstagare har fordran på lön eller annan ersättning för utfört arbete, ger en strejk eller annan stridsåtgärd som arbetstagaren deltar i inte arbetsgivaren rätt att betala fordringen senare än på förfallodagen. Uppskjuter arbetsgivaren ändå betalningen med anledning av stridsåtgärden, är detta en olovlig stridsåtgärd av arbetsgivaren. Arbetsgivaren får inte heller som en egen stridsåtgärd mot dem som har en sådan fordran, eller som ett led i en sådan stridsåtgärd, uppskjuta betalningen till efter förfallodagen. Dessa bestämmelser gäller vare sig arbetsgivaren är bunden av kollektivavtal eller ej.

60 § Är någon skadeståndsskyldig enligt denna lag, kan skadeståndets belopp nedsättas i förhållande till vad som annars skulle ha utgått, om det är skäligt med hänsyn till den skadevållandes ringa skuld, den skadelidandes förhållande i avseende på tvisten, skadans storlek i jämförelse med den skadevållandes tillgångar eller omständigheterna i övrigt. Fullständig befrielse från skadeståndsskyldighet kan också medges.

Vid bedömande enligt första stycket av arbetstagarers skadeståndsskyldighet för deltagande i olovlig stridsåtgärd skall särskild hänsyn tagas till omständigheter, som har framkommit vid överläggning enligt 43 §, och verkningarna av överläggningen.

Enskild arbetstagare kan ej i något fall dömas skadestånd med högre belopp än tvåhundra kronor.

ARBETSMARKNADSDEPARTEMENTET

Beredningsgruppen för arbetsrättsfrågor

Skattereglernas tillämpning på vissa arbetsrättsliga skadestånd

1 Inledning

I denna promemoria behandlas skattereglernas tillämpning på vissa arbetsrättsliga skadestånd. Vad som i första hand berörs är arbetsgivarnas rätt att göra avdrag vid taxeringen för allmänt skadestånd som har utbetalats till en enskild arbetstagare eller till en facklig organisation. Även frågan om skyldigheten för enskilda att erlagga skatt för sådana ersättningsar berörs. Promemorian bygger till stor del på nya arbetsrättskommitténs behandling av ärendet, se kommitténs slutbetänkande SOU 1982: 60 MBL i utveckling (s. 226 f och s. 232 f). Detta material biläggs denna promemoria som bilaga nr 1¹.

2 Bakgrund

Det arbetsrättsliga sanktionssystemet bygger nästan uteslutande på användningen av *skadestånd* som sanktion. Man brukar tala om två typer av skadestånd nämligen *ekonomiskt skadestånd* och - med en numera hävdvunnen arbetsrättslig term - *allmänt skadestånd*. Med ekonomiskt skadestånd avses ersättning för den ekonomiska förlust som har uppstått på grund av brott mot lag eller kollektivavtal. Syftet med det allmänna skadeståndet är bl. a. att inskräpa vikten av att lag och avtal följs, den s. k. preventiva funktionen. I lagstiftningen uttrycks saken på lite olika sätt. I 55 § lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet (MBL) talas om att man vid bestämmande av om en skada har uppkommit skall ta hänsyn även till en parts intresse av att lagens eller ett kollektivavtals bestämmelser iakttas och till övriga omständigheter av annan än rent ekonomisk betydelse. Enligt 38 § andra stycket lagen (1982: 80) om anställningsskydd (LAS) kan skadestånd avse den kränkning som ett brott mot lagen innebär. Tanken att det är fråga om en kränkning anknyter till det föreställningssätt som är det vanliga när man söker grunden för en rätt till s. k. ideellt skadestånd. Från synpunkten att det allmänna skadeståndet har en preventiv funktion liknar det ett bötesstraff. En skillnad är emellertid att böter skall erläggas till statskassan medan skadeståndet skall betalas till den som har lidit skada.

¹ Här utesluten.

Frågan om skattereglernas tillämpning på de arbetsrättsliga skadestånden gäller i första hand de allmänna skadestånden. Att ekonomiskt skadestånd är skattepliktigt hos arbetstagaren och får dras av i arbetsgivarens deklaration är allmänt godtaget.

De hithörande skatterättsliga reglerna har följande huvudsakliga innehåll. Enligt 20 § kommunalskattelagen (1928:370) (KL) skall, vid beräkning av inkomsten från särskild förvärvskälla, från bruttointäkterna i förvärvskällan avräknas alla omkostnader för intäkternas förvärvande och bibehållande. Denna huvudregel kompletteras av bestämmelser om vilka kostnader som inte är avdragsgilla. Till sådana kostnader räknas, förutom den skattskyldiges levnadskostnader och därtill hänförliga utgifter, bl. a. avgifter som utgår enligt lagen om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m., enligt lagen om felparkeringsavgift och enligt lagen om överlastavgift. Däremot är miljöskyddsavgift som kan utdömas vid överträdelse av miljöskyddslagen avdragsgill, prop. 1980/81: 92 s. 59, jfr s. 138. Övertidsavgiften enligt 26 § arbetstidslagen (1982:673) är inte avdragsgill (prop. 1981/82: 154 s. 12 och 53). Detsamma gäller restavgifter, skattetillägg, förseningsavgifter och indrivningsavgifter. Inte heller böter och viten är avdragsgilla. Dessa båda påföljder finns inte uppräknade bland de särskilt angivna, icke avdragsgilla kostnaderna i 20 § KL men anses liksom dessa utgöra rent personliga utgifter för vilka avdrag inte medges. Det bör understrykas att avdragsförbudet gäller även om det brott eller den förseelse som föranlett kostnaden resulterat i skattepliktig intäkt eller kan sägas ha utgjort en normal företeelse i rörelse. Advokat-, rättegångs- och liknande kostnader är avdragsgilla endast om de utgör kostnader för att förvärva eller bibehålla skattepliktiga intäkter eller för att nedbringa avdragsgilla kostnader. Kostnader för tvist om förvärvskälla är således inte avdragsgilla. Skadestånd på grund av avtalsbrott har i praxis ansetts utgöra driftkostnad i praktiskt taget varje fall där skadeståndet utgått på grund av brott mot ett i förvärvsverksamheten ingånget avtal.

Utgångspunkten för diskussionen om de allmänna skadestånden är två pleniavgöranden i regeringsrätten. Det ena (RÅ 1980 I: 12) gällde frågan om en arbetsgivare skulle ha rätt att göra avdrag för ett allmänt skadestånd som hade betalats till en facklig organisation för brott mot reglerna i 38 § MBL om förhandlingsskyldighet i samband med entreprenader. Regeringsrätten beslutade med 20 röster mot 4 att medge avdrag. Majoriteten menade att skadeståndet var att anse som en omkostnad i arbetsgivarens rörelse. På grund härav och då skadeståndet inte omfattades av de undantag som finns i 20 § andra stycket KL var skadeståndet avdragsgillt. De fyra ledamöter som var av skiljaktig mening framhöll, att skadeståndet hade till uppgift att inskräpa nödvändigheten av att arbetsgivare iakttar den förhandlingsskyldighet som MBL föreskriver. Det kunde inte anses utgöra ett normalt led i arbetsgivarens verksamhet att han sätter sig över eller försummar denna skyldighet. Skadeståndet kunde därför inte anses vara en

sådan driftkostnad som enligt 29 § 1 mom. KL får dras av från bruttointäkt av rörelse. Inte heller på annan grund menade minoriteten att skadeståndet kunde anse avdragsgillt.

Anledning finns inte att anta annat än att även allmänna skadestånd som utbetalas till arbetstagare är avdragsgilla hos arbetsgivaren.

Det andra målet (RÅ 1980 I: 10) gällde beskattningen av ett allmänt skadestånd som hade utgått till en arbetstagare för en uppsägning som stred mot reglerna om saklig grund i LAS. 20 ledamöter av 24 förklarade att det allmänna skadeståndet var att hänföra till inkomst av tjänst och att det inte förelåg någon grund för att undanta beloppet från beskattning. De fyra reservanterna konstaterade att beloppet utgjorde gottgörelse för sådan skada av annan än rent ekonomisk betydelse som avses i 38 § tredje stycket LAS (1974 års lag). Eftersom skadestånd av detta slag har ett övervägande preventivt syfte, menade de att det inte kunde hänföras till inkomst av tjänst. Skadeståndet var enligt deras mening inte heller på annan grund skattepliktigt för den skadeståndsberättigade.

I två motioner till riksdagen (1980/81: 344 och 1529) har yrkats att *avdragsrätten* för de allmänna skadestånden skall avskaffas. Motionerna behandlades i skatteutskottet (SkU 1980/81: 55) som inhämtade ett yttrande från arbetsmarknadsutskottet (AU 1980/81: 6y). Arbetsmarknadsutskottets majoritet ansåg att arbetsdomstolen har möjlighet att väga in de skattemässiga effekterna i skadeståndsbedömningen och därigenom upprätthålla det allmänna skadeståndets preventiva funktion. Man hänvisade också till att frågan behandlades av nya arbetsrättskommittén och avstyrkte motionerna. Reservanterna tillstyrkte motionerna och menade att arbetsrättsliga skadestånd bör behandlas på samma sätt som böter och viten.

Riksdagen avslog motionerna.

En motion med samma yrkande om slopande av *avdragsrätten* som i de tidigare nämnda motionerna avslogs med en liknande motivering året därpå (mot. 1981/82: 1624, SkU 1981/82: 65).

Som tidigare har framgått har nya arbetsrättskommittén behandlat spörsmålet i slutbetänkandet (SOU 1982: 60) MBL i utveckling. Kommittén anför bl. a. följande (betänkandet s. 232).

På fackligt håll har man reagerat starkt mot de båda regeringsrättsavgörandena. Ett huvudargument har varit det som också framfördes av domstolens minoritet och som går ut på att det är främmande, för att inte säga stötande, att betrakta ett allmänt skadestånd för åsidosättande av arbetsrättslig lag eller kollektivavtal som ett slags normal kostnad i den skadeståndsskyldiges rörelse. Med det betraktelsesättet har man enligt facklig uppfattning missförstått det allmänna skadeståndets karaktär och förbisett dess släktskap från vissa synpunkter med böter och icke avdragsgilla viten och andra avgifter. Synsättet medför risk för att det allmänna skadeståndets uppgift förfelas. Det är, sägs det vidare, viktigt att lika fall behandlas lika och det är i varje fall olämpligt att ett utdömt skadestånd får olika reell

effekt beroende t. ex. på vilken form en verksamhet bedrivs i och vilka faktiska avdragsmöjligheter som föreligger med hänsyn till ett företags ekonomiska resultat och ställning.

Från arbetsgivarsidan invänds bl. a. att det enligt stadgad och oomstridd praxis i övrigt medges avdrag för skadestånd, avtalsviten o. d. i anledning av ett företags åsidosättande av förpliktelser enligt ett i verksamheten träffat avtal. Någon anledning att principiellt se saken annorlunda i det här aktuella sammanhanget finns inte. Det bör enligt denna ståndpunkt beaktas att det arbetsrättsliga allmänna skadeståndet ofta döms ut som en påföljd för ett förbiseende eller en ganska utsäktlig felbedömning, något som understryker släktskapen med andra former av kontraktuella skadestånd och avdragsgilla viten.

De olika synsätt som vi här översiktligt har beskrivit har getts till känna även vid de diskussioner som har förts inom vår kommitté. Någon gemensam uppfattning har vi inte uppnått. Vi har emellertid inte funnit anledning att ställa frågan på sin spets genom omröstning inom kommittén, eftersom i alla händelser en ändring i fråga om behandlingen av allmänna skadestånd vid taxeringen bör föregås av ett skatterettsligt och tekniskt förebereðelsearbete som det inte ligger inom ramen för vårt utredningsuppdrag att utföra. För vår del finner vi bara skäl att tillägga att det torde vara att ta för lätt på saken att hänvisa till att det finns möjlighet för tingsrätterna och arbetsdomstolen att vid utmätande av allmänna skadestånd i arbetsrättsliga tvister ta hänsyn till skatteeffekterna. Någon möjlighet att göra detta på annat än ett synnerligen schablonartat sätt torde i realiteten inte finnas.

Sedan nya arbetsrättskommittén avlämnat sitt slutbetänkande har frågan om avdragsrätten behandlats ytterligare en gång av riksdagen (mot. 1982/83: 866, SkU 1982/83: 35). Utskottets majoritet framhöll att det primära syftet med det allmänna skadeståndet var att upprätthålla respekten för lag och avtal (den preventiva funktionen). Mot den bakgrunden ansåg utskottet det knappast rimligt att ett arbetsrättsligt skadestånd skulle ha karaktären av en driftkostnad, som i sin helhet är avdragsgill vid taxering. Det vore enligt utskottet naturligare att jämställa sådant skadestånd med sanktionsavgifter vilka enligt 20 § KL utgör en inte avdragsgill kostnad i förvärvskälla. Motionen avslogs emellertid med hänvisning till att frågan behandlas i arbetsmarknadsdepartementet av beredningsgruppen för vissa arbetsrättsliga frågor. Minoriteten ansåg det naturligt att anse ett arbetsrättsligt skadestånd liksom andra skadestånd som en avdragsgill driftkostnad och avstyrkte motionen på den grunden. Riksdagen avslog motionen med den av utskottsmajoriteten angivna motiveringen.

3 Principiella utgångspunkter för en eventuell lagändring

Huvudsyftet med de allmänna skadestånden på det arbetsrättsliga fältet är att upprätthålla respekten för lag och avtal. I flertalet fall täcks ekonomisk förlust av ett särskilt ekonomiskt skadestånd. Därigenom har det allmänna skadeståndet ett väsentligt gemensamt drag med den straffrätts-

liga sanktionen böter, nämligen att det är den preventiva funktionen hos påföljden som är den i praktiken betydelsefulla. Detta är utgångspunkten för den kritik som från arbetstagarhåll har riktats mot det nuvarande rättsläget enligt vilket ett allmänt skadestånd som av arbetsgivaren utbetalas till enskilda arbetstagare eller till en facklig organisation får dras av vid taxeringen. Särskilt när skadeståndet är en påföljd för en lagöverträdelse ter det sig enligt kritiken främmande att ett avdrag skall få göras i den försuamliges deklaration.

Även från andra utgångspunkter ter sig avdragsrätten problematisk. Vid bestämmande av allmänt skadestånd på det arbetsrättsliga fältet tar nämligen domstolarna allmänt sett inte hänsyn till företagens ekonomiska ställning. Detta innebär med den nuvarande tolkningen av de skatterättsliga reglerna, såsom påpekas i betänkandet MBL i utveckling, att den reella effekten av skadeståndspåföljden blir beroende bl.a. av den form som verksamheten bedrivs i och av vilka faktiska avdragsmöjligheter som föreligger med hänsyn till ett företags ekonomiska resultat och ställning. Det räcker här med att erinra om att avdragsrätt över huvud inte förekommer i vissa verksamheter, bl. a. hela den offentliga sektorn. Den skillnad som sålunda finns i fråga om sanktionens ekonomiska effekt kan inte förenas med grundsatsen att i påföljdshänseende lika fall bör behandlas lika. Såsom nya arbetsrättskommittén har påpekat (betänkandet s. 233) torde detta problem inte kunna lösas genom att domstolarna ändrar sin praxis vid bestämmande av allmänna skadestånd på det arbetsrättsliga fältet genom att ta hänsyn till skatteeffekterna. Förutom att en sådan lösning skulle innebära ett avsteg från den tidigare nämnda och sedan länge av arbetsdomstolen tillämpade principen att allmänna skadestånd skall utmätas utan hänsyntagande till den skadeståndsskyldiges ekonomiska bärkraft, skulle ett beaktande av skatteeffekterna endast kunna ske på ett synnerligen schablonartat sätt.

I åtskilliga fall, kanske främst då fråga är om sådana brott mot den arbetsrättsliga lagstiftningen som anger den enskilda arbetstagarens rättigheter, kommer ett ekonomiskt skadestånd att neutralisera den eventuella vinst som förfarandet kan ha medfört för arbetsgivaren. När det gäller att bestämma storleken av skadeståndet för brott mot de förstärkta rättigheter som tillerkändes arbetstagarna och deras fackliga organisationer genom MBL, främst för brott mot den grundläggande regeln om primär förhandlingsskyldighet, finns emellertid inte denna möjlighet. Men även här gäller som en viktig princip att det inte i något fall skall te sig lönsamt för en arbetsgivare att sätta arbetstagarnas rätt åt sidan till förmån för andra intressen (prop. 1975/76: 105, bilaga 1, s. 382). Uppstår exempelvis en ekonomisk vinst för arbetsgivaren genom att denne underlåter att fullgöra sin primära förhandlingsskyldighet, skall detta beaktas vid bestämmande av det allmänna skadeståndet. Skadeståndet skall således här utom annat neutralisera den ekonomiska fördelen. Detta skulle i och för sig kunna

sågas tala för ett bibehållande av avdragsrätten, eftersom vinsten är beskattningsbar hos arbetsgivaren. (Jfr de överväganden som har gjorts i fråga om vattenföroreningsavgiftens behandling i skattehänseende, prop. 1982/83: 87 s. 35). Å andra sidan är detta syfte med det allmänna skadeståndet vid brott mot den primära förhandlingsskyldigheten detsamma som syftet med övertidsavgift enligt arbetstidslagen (prop. 1981/82: 154 s. 77). En sådan avgift är inte avdragsgill och det finns inget som talar för att man skattemässigt bör se olika på sanktioner inom det arbetsrättsliga fältet som har samma eller liknande funktioner.

Den invändning som arbetsgivarsidan har gjort mot ett slopande av avdragsrätten är av rättslig natur och går ut på att det enligt stadgad och oomstridd praxis i övrigt medges avdrag för skadestånd, avtalsviten o. d. i anledning av ett företags åsidosättande av förpliktelser enligt ett i verksamheten träffat avtal. De allmänna skadestånden bör enligt detta synsätt betraktas på samma sätt. Man kan emellertid fråga sig om en sådan jämförelse är rimlig när fråga är om brott mot centrala bestämmelser, såsom kravet på saklig grund för uppsägning, intresset av att föreningsrätten skall lämnas okränkta eller att arbetstagarna genom sina organisationer skall garanteras information om och inflytande över arbetsgivarens verksamhet. I dessa fall är det ju fråga om rena lagbrott, även om det ibland måste finnas ett avtal som utgångspunkt.

De fall där jämförelsen har störst fog för sig synes vara när allmänt skadestånd döms ut för brott mot kollektivavtal. Men även här kan invändas att utgångspunkten är ett samhällsintresse som har tagit sig uttryck i en lagregel om skadestånd, här i syfte att garantera att kollektivavtalen hålls i helgd för att kunna tjäna som den garanti för arbetsfreden under deras giltighetstid som utgör grundstenen för den kollektiva arbetsrätten. Till skillnad från kontraktuella skadestånd och avtalsviten har det allmänna skadeståndet för ett kollektivavtalsbrott principiellt inte till uppgift att täcka en ekonomisk förlust, inte ens som en schablonmässig ersättning för sådan skada. Det allmänna skadeståndet har även på detta område en renodlad preventiv funktion och skall, om parterna inte kommer överens, till sin storlek bestämmas av domstol.

Det har även riktats viss kritik mot den beskattning av det allmänna skadeståndet som sker hos mottagaren. Här har emellertid inte anförts samma principiella skäl av arbetsrättslig natur för en förändring som för ett slopande av avdragsrätten. Att vissa ideella skadestånd, t.ex. för sveda och värk vid kroppsskada, inte anses utgöra skattepliktiga inkomster torde inte vara ett tillräckligt skäl för att avskaffa skatteplikten för allmänna skadestånd på det arbetsrättsliga fältet. Här skall endast erinras om att det finns avsevärda skillnader mellan dessa typer av skadestånd, såväl i fråga om de rättsliga utgångspunkterna för skadestånden som när det gäller ersättningarnas storlek. Inte heller finns det från skatterättslig synpunkt i övrigt några principiella skäl för en förändring. Visserligen kan en lagänd-

ring som innebär att avdragsrätt inte längre föreligger för allmänna skadestånd medföra, att det hos vissa arbetsgivare kan uppkomma ett intresse att förvandla det som eljest skulle vara att betrakta som allmänt skadestånd till ekonomiskt skadestånd. Det kan inte uteslutas att enskilda arbetstagare skulle vilja medverka i ett sådant arrangemang, i vart fall om såväl det allmänna som det ekonomiska skadeståndet beskattades hos dem. Arbetsgivare och arbetstagare skulle så att säga kunna "dela på vinsten". Den risken skulle av naturliga skäl föreligga bara i fall där skadeståndet bestäms utom rätta. I de allra flesta fallen torde emellertid överenskommelser om arbetsrättsliga skadestånd ske under medverkan av någon av arbetsmarknadens parter. Detta får antas i regel vara en tillräcklig garanti för att fördelningen mellan allmänt och ekonomiskt skadestånd sker på ett riktigt sätt. Skattefrihet för allmänna skadestånd skulle å andra sidan öppna möjlighet för mindre nogräknade arbetsgivare att slussa ut obeskattade förmåner till sina anställda.

Mot bakgrund av vad som nu har sagts synes skattefrihet för allmänna skadestånd inte böra ytterligare övervägas. De tidigare redovisade skälen talar däremot för att avdragsrätten slopas. Vill man göra detta bör tillvägagångssättet vara att tillföra undantagskatalogen i 20 § andra stycket KL en regel om att avdrag inte får göras för allmänna skadestånd som utgår enligt bestämmelser i den arbetsrättsliga lagstiftningen. Uttrycken "allmänt skadestånd" och "den arbetsrättsliga lagstiftningen" torde vara tillräckligt avgränsade för att inte vålla några tillämpningsproblem.

För att undvika problem i samband med ett slopande av avdragsrätten bör en eventuell lagstiftning få effekt endast på skadestånd som utges efter ikraftträdandet.

4 Förslag till

Lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370)

Härigenom föreskrivs att 20 § kommunalskattelagen (1928: 370) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 §¹

Vid beräkningen av inkomsten från särskild förvärvskälla skall alla omkostnader under beskattningsåret för intäkternas förvärvande och bibehållande avräknas från samtliga intäkter i pengar eller pengars värde (*bruttointäkt*), som har influtit i förvärvskällan under beskattningsåret. Att koncernbidrag, som inte utgör sådan omkostnad, ändå skall avräknas i vissa fall och inräknas i bruttointäkt hos mottagaren framgår av 43 § 3 mom.

Avdrag får *inte* göras för: den skattskyldiges levnadskostnader Avdrag får *inte* göras för: den skattskyldiges levnadskostnader

¹ Senaste lydelse enl. prop. 1983/84: 68, SkU 16, rskr 106.

Nuvarande lydelse

och därtill hänförliga utgifter, såsom vad skattskyldig utgett som gåva eller som periodiskt understöd eller därmed jämförlig periodisk utbetalning till person i sitt hushåll;

kostnader i samband med plockning av vilt växande bär och svampar till den del kostnaderna inte överstiger de intäkter som är skattefria enligt 19 §;

värdet av arbete, som i den skattskyldiges förvärvsverksamhet utförts av den skattskyldige själv eller andre maken eller av den skattskyldiges barn som ej fyllt 16 år; fyllt 16 år;

ränta på den skattskyldiges eget kapital som har nedlagts i hans förvärvsverksamhet;

svenska allmänna skatter;

kapitalavbetalning på skuld;

avgift enligt 8 kap. studiestödslagen (1973: 349);

avgift enligt lagen (1972: 435) om överlastavgift; avgift enligt lagen (1976: 666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m.;

avgift enligt 99 a § utlänningslagen (1980: 376);

avgift enligt 26 § arbetstidslagen (1982: 673);

straffavgift enligt 8 kap. 7 § tredje stycket rättegångsbalken;

belopp, för vilket arbetsgivare är betalningsskyldig enligt 75 § uppbördslagen (1953: 272) eller för vilket betalningsskyldighet föreligger på grund av underlåtenhet att göra avdrag enligt lagen (1982: 1006) om avdrags- och uppgiftsskyldighet beträffande vissa uppdragsersättningar;

avgift enligt lagen (1976: 206) om felparkeringsavgift;

överförbrukningsavgift enligt ransoneringslagen (1978: 268);

Föreslagen lydelse

och därtill hänförliga utgifter, såsom vad skattskyldig utgett som gåva eller som periodiskt understöd eller därmed jämförlig periodisk utbetalning till person i sitt hushåll;

kostnader i samband med plockning av vilt växande bär och svampar till den del kostnaderna inte överstiger de intäkter som är skattefria enligt 19 §;

värdet av arbete, som i den skattskyldiges förvärvsverksamhet utförts av den skattskyldige själv eller andre maken eller av den skattskyldiges barn som ej fyllt 16 år; fyllt 16 år;

ränta på den skattskyldiges eget kapital som har nedlagts i hans förvärvsverksamhet;

svenska allmänna skatter;

kapitalavbetalning på skuld;

avgift enligt 8 kap. studiestödslagen (1973: 349);

avgift enligt lagen (1972: 435) om överlastavgift; avgift enligt lagen (1976: 666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m.;

avgift enligt 99 a § utlänningslagen (1980: 376);

avgift enligt 26 § arbetstidslagen (1982: 673);

allmänt skadestånd som utgått med stöd av arbetsrättslig lagstiftning;

straffavgift enligt 8 kap. 7 § tredje stycket rättegångsbalken;

belopp, för vilket arbetsgivare är betalningsskyldig enligt 75 § uppbördslagen (1953: 272) eller för vilket betalningsskyldighet föreligger på grund av underlåtenhet att göra avdrag enligt lagen (1982: 1006) om avdrags- och uppgiftsskyldighet beträffande vissa uppdragsersättningar;

avgift enligt lagen (1976: 206) om felparkeringsavgift;

överförbrukningsavgift enligt ransoneringslagen (1978: 268);

Nuvarande lydelse

vattenföroreningsavgift enligt lagen (1980:424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg;

ränta på lånat kapital till den del räntan täcks av sådant statligt bidrag som avses i punkt 7 av anvisningarna till 24 §;

kapitalförlust m. m. i vidare mån än som får ske enligt 36 §.

(Se vidare anvisningarna)

Föreslagen lydelse

vattenföroreningsavgift enligt lagen (1980:424) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg;

ränta på lånat kapital till den del räntan täcks av sådant statligt bidrag som avses i punkt 7 av anvisningarna till 24 §;

kapitalförlust m. m. i vidare mån än som får ske enligt 36 §.

(Se vidare anvisningarna)

Denna lag träder i kraft 0000-00-00 och tillämpas på skadestånd som utges efter ikraftträdandet.

Sammanställning av remissyttrandena

Efter remiss, avseende betänkandets lagförslag om förbud mot innehållande av intjänad lön såsom stridsåtgärd samt den s. k. tvåhundra-kronors-regeln, har yttranden avgetts av statens arbetsgivarverk (SAV), universitets- och högskoleämbetet, arbetsdomstolen (AD), ILO-kommittén, Svea hovrätt, arbetslivscentrum, Svenska kommunförbundet, Svenska arbetsgivarföreningen (SAF), Tidningarnas arbetsgivarförening, Kooperations förhandlingsorganisation (KFO), Arbetsgivarföreningen för samfällt ägda företag och organisationer (SFO), SHIO-Familjeföretagen, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Sveriges arbetsledareförbund (SALF), Sveriges arbetares centralorganisation (SAC) och Svenska hamnarbetarförbundet.

Yttranden har överlämnats av universitets- och högskoleämbetet från universitetet i Stockholm, de juridiska fakultetsnämnderna vid universitetet i Stockholm, Uppsala och Lund samt samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden och institutionen för handelsrätt vid Lunds universitet. Arbetslivscentrum har till sitt yttrande fogat ett utlåtande av professor Sten Edlund.

Tvåhundra-kronorsregeln

Förslaget att återinföra en begränsning av den enskilde arbetstagarens skadeståndsansvar vid olovliga stridsåtgärder tillstyrks av *LO*, *TCO*, *SALF* och *SAC*.

LO anför följande.

Det är *LO*:s bestämda uppfattning att ingångna kollektivavtal skall hållas och respekteras. Det är en grundläggande princip i det svenska förhandlingssystemet. Otillåtna avsteg från ingångna kollektivavtal betyder att överträdelser mot lag och avtal föreligger. Skadeståndspåföljden för enskilda arbetstagare har främst till uppgift att markera och stryka under en otillåten handlings rättsstridighet. *LO* instämmer i utredningens uppfattning att lösningar på otillåtna arbetskonflikter i första hand och i det längsta skall lösas med andra medel än skadeståndspåföljder. Det är tillräckligt för att markera skadeståndspåföljdens funktion att stryka under en handlings rättsstridighet att begränsa det personliga skadeståndsansvaret till tvåhundra kronor vid otillåtna arbetskonflikter.

KFO anser att den enskilde arbetstagaren bör befrias från skadeståndsskyldighet vid olovliga stridsåtgärder och anför följande.

Vid en av arbetstagare olovligen vidtagen stridsåtgärd är arbetsgivarens primära ambitioner givetvis inriktade på att få stridsåtgärden att upphöra snarast möjligt. Om arbetsgivaren gemensamt med arbetstagarorganisationen inte omedelbart lyckas härmed är det väsentligt för arbetsgivaren att snabbt erhålla domstolsutslag angående stridsåtgärdernas rättsstridighet. Ett snabbt domstolsutslag med förordnande om stridsåtgärdens upphörande utgör enligt KFO:s mening – mot bakgrund av den allmänna uppfattningen angående skadeståndets ändamål – en tillräcklig reaktion för att uppnå det av lagstiftaren angivna ändamålet. Vad nu sagts sammanhänger även med de möjligheter som enligt lagen om anställningsskydd kan föreligga för arbetsgivaren att efter domstolsutslag skilja i konflikten deltagande arbetstagare från anställningen, sedan alla rimliga möjligheter att bilägga konflikten tagits till vara.

Om arbetstagarers skadeståndsskyldighet i nu aktuellt hänseende bortfaller har arbetsgivaren att vid domstol yrka fastställelse att stridsåtgärden är olovlig samt att domstolen förordnar om dess upphörande. Sådant yrkande torde normalt medges av svarandesidan, varför målet snabbt kan företagas till avgörande utan föregående huvudförhandling. Den i sammanhanget nu vanliga omgången med prövning av yrkande om interimistiskt förordnande undvikes därmed. Vidare torde många av de praktiska problemen som normalt uppkommer i mål med ett stort antal svaranden bortfalla.

Med hänvisning till vad ovan anförts förordar KFO att enskild arbetstagar befrias från skadeståndsskyldighet vid olovlig stridsåtgärd.

Även *Hamnarbetsförbundet* förordar ett helt slopande av den enskildes skadeståndsansvar. I andra hand tillstyrker förbundet förslaget.

Förslaget avstyrks däremot av SAV, de juridiska fakultetsnämnderna vid *universiteten i Stockholm, Uppsala och Lund*, AD, SAF, SFO, SHIO-Familjeföretagen och SACO/SR. Även *Svea hovrätt* och *Kommunförbundet* är kritiska. Gemensamt för dessa remissinstanser är att de anser att ett återinförande av tvåhundra-kronorsregeln skulle begränsa eller omöjliggöra domstolens möjligheter till nyanserade bedömningar och äventyra respekten för ingångna avtal.

AD anför följande.

Även i denna fråga har arbetsdomstolen tidigare gett uttryck för sin principiella uppfattning. Senast detta skedde var i det tidigare nämnda yttrandet till riksdagens arbetsmarknadsutskott. I yttrandet, som även avsåg motion 1980/81: 1819, betonade domstolen att skadeståndets uppgift vid olovliga konflikter är att stryka under principen att avtal skall hållas. Arbetsdomstolen summerade i yttrandet sin inställning på följande sätt.

”Sammanfattningsvis konstaterar domstolen att det nuvarande rättsläget när det gäller påföljd för olovlig stridsåtgärd är lämpligt. Om en beloppsgräns införs kan detta, om skadeståndet kommer att framstå som obetydligt, leda till att respekten för ingångna avtal minskar. Arbetsdomstolen avstyrker därför ändring på denna punkt.”

Arbetsdomstolen håller fast vid denna uppfattning och vill bara tillägga att ett återinförande av den s. k. tvåhundra-kronorsregeln sannolikt skulle avskära domstolen från möjligheten att nyansera skadeståndsbedömningen vid olovliga konflikter.

SAF anför:

Majoritetsförslaget innebär att skadeståndspåföljden även för det mest allvarliga och skadebringande brott mot fredsplikten skulle bli högst 200 kronor, dvs. den gräns som fastställdes för 55 år sedan. För alla andra fall – många gånger nog så allvarliga – skulle påföljden bli i motsvarande mån lägre.

Det är inte bara så att en ansvarsbegränsning av denna art – jämförbar med påföljden för närvarande av en enkel parkeringsförseelse – skulle stå i fullkomlig särklass i förhållande till andra ansvarsregler i vårt samhälle. De praktiska konsekvenserna av ett genomförande av förslaget skulle vara olyckliga inte endast för arbetsgivarna utan även för de fackliga organisationerna själva. Mycket behöver inte ordas om de synnerligen allvarliga följder som ett genomförande av förslaget i sista hand skulle få.

SACO/SR anför:

SACO/SR anser att ett återinförande av tvåhundrakronorsregeln skulle allvarligt försämra möjligheten för arbetsdomstolen att göra nyanserade bedömningar av skadeståndsbeloppens storlek vid olika fall av olovliga stridsåtgärder. Dessutom skulle ett enligt SACO/SR:s mening befogat hänsynstagande till penningvärdeförsämringen helt förhindras.

Vid riksdagsbehandlingen 1976 uttalade inrikesutskottet bl. a. att ett borttagande av den stela tvåhundrakronorsregeln inte innebär något förord för en generell höjning av skadeståndsbeloppen. Utskottet förutsatte tvärtom att skadestånd vid olovliga konflikter även i framtiden skulle hållas på en måttlig nivå. Arbetsdomstolen har i sin praxis tagit fasta på dessa uttalanden samtidigt som domstolen försökt beakta den fortgående penningvärdeförsämringen (AD 1982 nr 129).

Enligt SACO/SR:s uppfattning talar argument av betydande tyngd för den gällande ordningen, som den kommit till uttryck i arbetsdomstolens praxis. SACO/SR avstyrker därför nya arbetsrättskommitténs förslag till återinförande av tvåhundrakronorsregeln.

Även andra remissinstanser pekar på betydelsen av en fortgående penningvärdeförsämring. Juridiska fakultetsnämnden vid *Stockholms universitet* anser att om ett maximerat skadestånd införs, detta bör indexregleras, lämpligen genom en anknytning till en viss andel av basbeloppet, t. ex. på sätt som har gjorts vid regleringen av övertidsavgiften i 26 § arbetstidslagen.

Juridiska fakultetsnämnden vid *Uppsala universitet* anser att ett återinförande av tvåhundrakronorsregeln skulle få effekten att intresset i högre grad skulle riktas mot de fackliga organisationernas agerande vid olovliga konflikter. I och med att den rättsliga sanktionen mot den enskilde inte blir effektiv, måste enligt nämnden kraven ställas högre på den fackliga organisationens agerande. En sådan utveckling skulle kunna äventyra goda relationer mellan arbetsgivare och fack och i värsta fall leda till att motsättningsarna skärps på arbetsplatserna. *Juridiska fakultetsnämnden i Stockholm och institutionen för handelsrätt* vid Lunds universitet pekar på

problem med att avgränsa regelns tillämpningsområde: skall den t.ex. även gälla om det i ett kollektivavtal sägs att arbetstagaren har ett särskilt ansvar för viss dyrbar egendom.

Juridiska fakultetsnämnden vid *Uppsala universitet* ifrågasätter om man inte borde ompröva påföljdssystemet och anför följande.

Eftersom den enskilde arbetstagarens skadeståndsskyldighet i samband med olovliga konflikter fått en sådan symbolisk betydelse kan man fråga sig om inte hela påföljdssystemet borde omprövas. Ett förslag som då borde vara väl värt att överväga är det som framfördes av professor Tore Sigeman vid nordiska juristmötet 1972 (Förhandlingarna vid nordiska juristmötet 1972 s. 180, 191 f.). Sigemans förslag går ut på att skadeståndspåföljden borde ersättas med en bot-system där botten inte skulle tillfalla arbetsgivaren utan gå till något allmännyttigt ändamål. Det finns flera argument för ett sådant system. Ett argument är att det skulle vara lättare för arbetstagarna att acceptera en påföljd som inte kom arbetsgivaren tillgodo, – arbetstagarna uppfattar ofta den olovliga strejken som en maktkamp mellan parterna och ser det därför som stötande att ena parten skall erhålla skadestånd. Ett annat argument för Sigemans lösning är att eftersom skadeståndet vid olovliga konflikter allt mer kommit att framstå som en påföljd för trots mot domstol eller för illojal facklig verksamhet så är det mer i linje med reglernas ändamål att skadeståndet inte kommer någon enskild till del.

Förbud mot innehållande av intjänad lön såsom stridsåtgärd

Förslaget att i 41 § MBL föra in ett förbud för arbetsgivare att såsom stridsåtgärd vid en arbetskonflikt innehålla lön eller annan ersättning som har tjänats in av arbetstagare som berörs av konflikten har tillstyrkts av SAV, juridiska fakultetsnämnden vid *Lunds universitet*, *Kommunförbundet*, *LO*, *TCO*, *SACO/SR*, *SALF*, *SAC* och *Svenska hamnarbetarförbundet*. Av dessa har *LO* mera utförligt motiverat sitt ställningstagande och anför bl. a. följande.

LO vill betona betydelsen av en lagreglering. Även om den rådande situationen präglas av att flertalet större arbetsgivarorganisationer numera har förklarat, att det inte är aktuellt att begagna den vittgående frihet att vidta stridsåtgärder, som gällande rätt ger tillfälle till, är det nuvarande läget behäftat med brister och svagheter. Arbetsgivarorganisationernas deklarationer och rekommendationer är ensidiga. De ingår sålunda inte som ett förpliktande led i kollektivavtal. Det rättsliga utrymmet kvarstår obeskuret. I och med att förklaringarna inte är en del av ingångna kollektivavtal utan ensidiga deklarationer omfattas inte dessa av arbetsgivare som har valt att stå utanför varje arbetsgivarsammanslutning. Dessutom tillkommer att inte samtliga på svensk arbetsmarknad verkande arbetsgivarorganisationer avgivit deklarationer om att begränsa utnyttjandet av i och för sig tillåtna stridsåtgärder. Lagreglering är sammanfattningsvis enligt *LO* den enda metod som medför garantier för att en likformig praxis utbildar sig över hela arbetsmarknaden.

LO anser att arbetsgivaren inte skall anses vara befriad från betalnings-skyldighet för under arbetskonflikt intjänad lön till arbetstagargrupper som inte berörs av på samma arbetsplats utbruten konflikt genom att arbetsgivaren själv försätter sig i betalningsoförmåga i förhållande till de utanför konflikten stående arbetstagarkategorierna genom att som ett led i ett större stridsåtgärds paket vidta stridsåtgärder, vilka primärt riktar sig mot andra indragna arbetstagargrupper. Varför skall av arbetsgivaren anställda, som står utanför en på den egna arbetsplatsen utbruten konflikt och som fullgör sin arbetsskyldighet, bära verkningarna av arbetsgivarens egna stridsåtgärder, vars utsträckning han själv i princip disponerar över?

SAV och *Kommunförbundet* påpekar i sina tillstyrkanden att förslaget överensstämmer med av dem tillämpad praxis.

Förslaget avstyrks av de juridiska fakultetsnämnderna vid *universiteten* i *Uppsala* och *Stockholm*, *AD*, *SAF*, *KFO* och *SHIO-Familjeföretagen*.

AD anför bl. a. följande.

Sedan gammalt har på stridsrättens område gällt att arbetsmarknadens parter har en ömsesidig frihet att på eget ansvar vidta ekonomiska stridsåtgärder när fredsplikt inte råder på grund av kollektivavtal. Denna ordning har visat sig ändamålsenlig och har otvivelaktigt tjänat arbetsfredens intresse. Enligt en allmänt omfattad uppfattning har det ansetts att ingrepp genom lagstiftning i det rådande systemet bör genomföras endast om mycket påtagliga skäl talar för en sådan åtgärd. Enligt domstolens mening har det inte kunnat påvisas att tillräckliga skäl nu föreligger för ett ingripande lagstiftningsvägen. Till stöd för denna uppfattning kan särskilt åberopas uttalandet i betänkandet att det i huvudsak råder enighet mellan arbetsmarknadens parter om att innehållande av arbetslön som har förfallit till betalning inte bör utnyttjas som vapen i arbetsstriden. Arbetsdomstolen anser alltså att det inte är motiverat med lagstiftning i frågan.

SAF anför som skäl för avstyrkande följande.

Kommittémajoritetens förslag om förbud för arbetsgivaren att innehålla intjänat lön i samband med konflikt grundas inte på något föreliggande praktiskt behov. Vad samtliga arbetsgivarrepresentanter i kommittén redovisat beträffande arbetsgivarorganens inställning i frågan visar övertygande detta. Mot bakgrund därav framstår det som tämligen enastående om statsmakterna likväl skulle ta detta förmenta problem till intäkt för att för första gången i vårt land lagstifta med förbud mot den fria konflikträtten. De framtida konsekvenserna av en sådan åtgärd torde lätt kunna bli sådana att de strider inte endast mot ena sidans intresse utan även mot parternas gemensamma intressen.

Vissa frågor beträffande löneutbetalning vilka står i indirekt samband med konflikt – t.ex. då tjänstemännen är involverade i konflikt – är sådana att de ändå inte kan lösas genom lagstiftning. De kan däremot erhålla vederbörligt beaktande genom avtal. Ett lämpligt tillfälle att behandla sådana aspekter är vid den revision av huvudavtalen som nu förbereds för såväl arbetar- som tjänstemannaområdena.

Traditionen att lösa speciella begränsningar av den eljest fria konflikträtten genom avtal går tillbaka till huvudavtalet 1938 mellan *SAF* och *LO*.

Grundsynen bakom avtalet var att lagreglering av fredsplikt skulle begränsas till vad som följer av kollektivavtal och att arbetsmarknadens parter skulle ta sitt ansvar för vad som i övrigt krävdes av tilläggsreglering. Det är av utomordentlig vikt att statsmakterna inte på ett onödigt och obetänksamt sätt medverkar till att rubba denna grundsyn.

Juridiska fakultetsnämnden vid *Uppsala universitet* anför bl. a. följande.

Sammanfattningsvis kan sägas att det finns andra problem i samband med stridsåtgärder som det från principiell synpunkt vore viktigare för lagstiftaren att ge sig i kast med. Detta gäller t. ex. både de samhällsekonomiska verkningarna av mycket stora konflikter och på ett mera individuellt plan de högst diskutabla stridsåtgärder som har drabbat ensamföretagare och företag utan medlemmar i den angripande organisationen.

Liknande synpunkter förs fram av *KFO* och *SHIO-Familjeföretagen*.

Liksom bl. a. *SAF* tar *SHIO-Familjeföretagen* fasta på att större delen av arbetsmarknaden är täckt av utfästelser från arbetsgivarorganisationer som går ut på att innehållande av intjänad lön inte kommer att användas som stridsåtgärd. Organisationen tillägger bl. a. följande.

De oorganiserade arbetsgivarna följer i helt övervägande antal fall organisationernas avtalsuppgörelser. Detta innebär att de varken förhandlar eller själva vidtar konfliktåtgärder. Slutsatsen blir att denna typ av stridsåtgärd knappast kan utgöra något praktiskt problem på arbetsmarknaden.

Till grund för sitt avstyrkande av en lagändring lägger juridiska fakultetsnämnden vid *Stockholms universitet* att rättsläget är oklart och att det framstår som fullt tänkbart att arbetsdomstolen skulle inta en annan ståndpunkt, om frågan på nytt underställdes domstolen. Liknande synpunkter förs fram av juridiska fakultetsnämnden vid *Uppsala universitet*. Dessa båda fakultetsnämnder drar även upp frågeställningen i vilken omfattning det enskilda anställningsavtalets förpliktelser kan åberopas i samband med konflikt.

Flera av remissinstanserna tar upp lagförslaget från *mera rättstekniska synpunkter*. *SAV* anser att förbudet inte bör gälla vid olovliga stridsåtgärder, t. ex. vid en olovlig strejk. *TCO* anser att det i förarbetena bör klargöras att även tilläggsersättningar som utgår t. ex. till skådespelare i samband med nyttjande och utlandsöverföringar av TV-program och filmer innefattas av uttrycket "lön eller annan ersättning". Juridiska fakultetsnämnden i *Lund* ifrågasätter om inte den nya lagtexten kunde göras mindre otymplig genom att begränsas till den första meningen. Även *institutionen för handelsrätt vid Lunds universitet* anser att lagtexten kunde förenklas, men föreslår en lösning från en helt annan utgångspunkt. Flera av de juridiskt-vetenskapliga remissinstanserna anser att den föreslagna regeln systematiskt inte hör hemma bland MBL:s fredspliktsregler.

Vissa remissinstanser har även yttrat sig över andra delar av nya arbetsrättskommitténs betänkande än de som har remitterats. Dessa yttranden behandlas inte i detta sammanhang.

Över promemorian Skattereglernas tillämpning på vissa arbetsrättsliga skadestånd har, efter remiss, yttranden avgetts av SAV, riksskatteverket (RSV), AD, Svea hovrätt, kammarrätten i Stockholm, arbetslivscentrum, Svenska kommunförbundet, SAF, Tidningarnas arbetsgivareförening, KFO, SHIO-Familjeföretagen, LO, TCO och Centralorganisationen SACO/SR.

Remissutfallet är splittrat när det gäller förslaget att slopa avdragsrätten för de arbetsrättsliga skadestånden. SAV, AD, kammarrätten i Stockholm, majoritetsmeningen inom svenska kommunförbundet, LO, TCO och SACO/SR tillstyrker eller lämnar förslaget utan erinran.

Sedan LO i sitt remissyttrande erinrat om vad som uttalas i MBL:s förarbeten (prop. 1975/76, bilaga 1, s. 302) om vikten av effektiva sanktioner för att inskräpa det ansvar som följer av lagstiftningen, anför följande.

Mot denna bakgrund är det synnerligen otillfredsställande att det allmänna skadeståndets huvudsakliga syfte att upprätthålla respekten för lag och avtal väsentligt urholkas genom ett skatterättsligt synsätt, som innebär att allmänt skadestånd betraktas som en normal omkostnad i arbetsgivarens rörelse med vilken följer avdragsrätt. Enligt LO:s uppfattning bör allmänna skadestånd ej medföra avdragsrätt med hänsyn till deras preventiva syfte och karaktär av att utgöra sanktion för överträdelse av lag eller avtal. Brott mot lag eller avtal kan rimligen inte anses vara ett normalt led i arbetsgivarens verksamhet. Därför ska inte heller påföljd, som syftar till att avhålla part från att göra avsteg från lag eller avtal, medföra avdragsrätt. Det allmänna skadeståndet har således inte till uppgift att täcka ekonomisk förlust. Med det ekonomiska skadeståndet förhåller det sig annorlunda, eftersom detta endast fullgör en reparativ funktion.

LO vill understryka vad som sägs i promemorian om de egendomliga effekter, som betraktelsesättet med allmänt skadestånd som en avdragsgill driftskostnad innebär. Beroende på associationsform och tillgängligt avdragsutrymme är konsekvenserna högst olika mellan olika arbetsgivarkategorier och mellan enskilda arbetsgivare sinsemellan inom en och samma associationsform. LO vill därför instämma med beredningsgruppens förslag att genom en ändring i 20 § kommunalskattelagen ändra på det allmänna skadeståndets karaktär av att utgöra avdragsgill driftskostnad i arbetsgivarens rörelse. LO utgår härvid från att lagförslaget även innefattar allmänna skadestånd som utgår på kollektivavtalsöverträdelse.

Liknande synpunkter förs fram av TCO och SACO/SR.

AD anför följande.

Arbetsdomstolen har inte någon erinran mot förslaget om en lagändring av angiven innebörd. Ett slopande av avdragsrätten synes väl överens-

stämman med det grundläggande syftet med allmänt skadestånd, nämligen att upprätthålla respekten för lag och avtal (den preventiva funktionen). Ett sådant synsätt synes också rimligt ur rättvisesynpunkt, eftersom lika fall bör behandlas lika i påföljdshänseende.

Arbetsdomstolen delar vidare den skepsis som har framförts mot tanken att domstolarna vid bestämmandet av allmänna skadestånd på det arbetsrättsliga fältet skulle ta hänsyn till företagens ekonomiska ställning och uppkomna skatteeffekter. Någon möjlighet att göra detta på annat än ett synnerligen schablonartat sätt torde inte finnas. Det kan tilläggas att arbetsdomstolen f n inte gör några skattemässiga överväganden vid fastställandet av allmänt skadestånd. En eventuell lagstiftning i enlighet med förslaget kan inte antas komma att innebära någon ändring i detta förhållande.

Kammarrätten i Stockholm anför bl. a. följande.

Som framgår av promemorian kan principiella skäl anföras både för och emot att avskaffa avdragsrätten för s k allmänt skadestånd, som utgår enligt arbetsrättslig lagstiftning. Med hänsyn till dessa ersättningsars natur och huvudsakliga funktion anser emellertid kammarrätten att övervägande skäl talar för ett avdragsförbud.

Förslaget avstyrks av *RSV*, *SAF*, *Tidningarnas arbetsgivareförening*, *KFO* och *SHIO-Familjeföretagen*.

SAF anför bl. a. följande.

Det är således enligt föreningens mening inte möjligt att i detta sammanhang jämföra allmänna skadestånd på arbetsrättens område med böter och liknande påföljder. De allmänna skadestånden bör i stället jämföras med sedvanliga kontraktuella skadestånd och avtalsviten. Föreningen kan därför inte heller godta de argument som i övrigt förs fram i promemorian och som går ut på att den reella effekten av ett allmänt skadestånd kan bli olika beroende av den form verksamheten bedrivs i och vilka faktiska avdragsmöjligheter som föreligger. Det ligger i sakens natur att avdragsrätten inte alltid kan utnyttjas. Att den verkliga kostnaden i den mening som ligger inbyggd i skattesystemet som sådant. Därvidlag skiljer sig inte ett allmänt skadestånd från vilket annat skadestånd som helst. För övrigt löser man inte det i promemorian skisserade problemet genom att slopa avdragsrätten. Till följd av skillnader i ekonomisk bärkraft skulle självfallet de allmänna skadestånden även fortsättningsvis drabba olika arbetsgivare olika hårt.

När det gäller frågan om avdragsrättens reella betydelse bör även framhållas att skatteeffekterna kan vägas in när man bestämmer storleken av ett allmänt skadestånd. Det är även möjligt att vid skadeståndsbedömningen ta hänsyn till den skadeståndsskyldiges ekonomiska bärkraft mera allmänt sett. Förslaget att slopa avdragsrätten medger inte någon sådan flexibilitet.

Liknande synpunkter förs fram av *KFO* och *SHIO-Familjeföretagen*. *KFO* framhåller vidare att ett slopande av avdragsrätten skulle motverka

det pågående arbetet att reformera företagsbeskattningen där siktet är inställt på att närma det skattemässiga resultatet till det redovisningsmässiga.

RSK anför bl. a. följande.

Skattelagstiftningen är uppbyggd enligt huvudprinciperna att när ett belopp är skattepliktigt för mottagaren är det avdragsgillt för den som erlägger beloppet om kostnaden är att hänföra till en förvärvskälla. Enligt förslaget skall den skadelidande även i fortsättningen beskattas för det erhållna skadeståndsbeloppet. Förslaget leder därför till en inkongruens i skattesystemet därigenom att ersättning som är skattepliktig hos mottagaren blir icke avdragsgill hos utgivaren och detta trots att fråga är om kostnad i förvärvskälla.

Även *arbetslivscentrum* och *Svea hovrätt* är kritiska mot förslaget. *Arbetslivscentrum* framhåller bl. a. att förslaget skulle negativt påverka möjligheterna att ur arbetstagsarsynpunkt nå tillfredsställande uppgörelser i tvister utom rätta. *Arbetslivscentrum* anför vidare bl. a. följande.

Att för skattemyndigheterna utröna vad som avsetts eller vad som kan anses vara en adekvat klassificering när det gäller en skadeståndsuppgörelse som kan tänkas gälla allmänt skadestånd utan att parterna lämnat erforderlig indikation härom kan uppenbarligen i många eller de flesta fall erbjuda en oöverstiglig uppgift. Även i den utsträckning det vid taxeringen skulle vara möjligt att företa en självständig prövning, t. ex. med stöd av ett intyg från facket, kan man undra om det är rimligt att introducera ett kontrollmoment av detta slag när det i så hög grad kommit att framstå som önskvärt att göra skattesystemet mer enkelt och praktikabelt. Det har inte såvitt framgår gjorts gällande att det här skulle föreligga något större fiskalist intresse motiverande en rättsförändring. Dock föreligger ju möjligheten av schabloniserade beräkningsnormer.

Svea hovrätt, som anser sig sakna anledning att motsätta sig en lagändring i det i promemorian angivna syftet, framhåller emellertid att det kan finnas skäl för en mer djupgående analys som grund för lagstiftning på området. Vad hovrätten i första hand syftar på är en analys av gränsdragningen mellan olika typer av skadeståndssanktioner och vitessanktioner inom arbetsrätten.

RSK och *kammarrätten i Stockholm* anser att begreppen arbetsrättslig lagstiftning och allmänt skadestånd behöver klarläggas ytterligare. *Kammarrätten* tar vidare upp frågan om övergångsbestämmelsens utformning och anför följande.

I promemorian föreslås (s. 9) att avdragsförbudet skall tillämpas även i fall där visserligen betalningen sker efter ikraftträdandet men de förhållanden som har utlöst skadeståndsskyldigheten hänför sig till tid dessförinnan. En sådan ordning rimmar dåligt med förbudet i 2 kap. 10 § andra stycket regeringsformen mot retroaktiv skattelagstiftning. Det principiellt

riktiga är att från tillämpningsområdet för den nya regleringen undanta samtliga fall där de omständigheter som har föranlett skadeståndsskyldigheten hänför sig till tiden före ikraftträdandet. Ett minimikrav måste i allt fall vara att avdragsförbudet inte tillämpas när skadeståndet har hunnit fastställas - genom frivillig överenskommelse eller genom dom - före ikraftträdandet.

TCO och *SACO/SR* anser att starka skäl, bl. a. den s. k. symmetriprincipen inom skatterätten, talar för att beskattningen hos mottagaren av allmänt skadestånd tas bort. *Kammarrätten i Stockholm* anser att det inte finns anledning att i förevarande sammanhang ändra på de regler som gäller den skattemässiga bedömningen av ersättningen hos mottagaren.

De remitterade lagförslagen

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet

Härigenom föreskrivs att 41 och 60 §§ lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

41 §

Arbetsgivare och arbetstagare som är bundna av kollektivavtal får icke vidtaga eller deltaga i arbetsinställelse (lockout eller strejk), blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd, om avtalet har ingåtts av organisation och denna ej i behörig ordning har beslutat åtgärden, om åtgärden strider mot bestämmelse om fredsplikt i kollektivavtal eller om åtgärden har till ändamål

1. att utöva påtryckning i tvist om kollektivavtals giltighet, bestånd eller rätta innebörd eller i tvist huruvida visst förfarande strider mot avtalet eller mot denna lag.

2. att åstadkomma ändring i avtalet.

3. att genomföra bestämmelse, som är avsedd att tillämpas sedan avtalet har upphört att gälla, eller

4. att stödja annan, när denne icke själv får vidtaga stridsåtgärd.

Första stycket utgör ej hinder för arbetstagarorganisation att i behörig ordning besluta blockad för att utverka betalning av klar och förfallen fordran på lön eller på annan ersättning för utfört arbete.

Oavsett om kollektivavtal gäller får en arbetsgivare inte såsom stridsåtgärd eller som ett led i en stridsåtgärd hålla inne sådan lön eller annan ersättning för utfört arbete som har förfallit till betalning. Såsom olovlig stridsåtgärd betraktas också att arbetsgivaren håller inne sådan lön eller annan ersättning med anledning av att arbetstagarerna deltar i strejk eller annan stridsåtgärd.

60 §

Är någon skadeståndsskyldig enligt denna lag, kan skadeståndets belopp nedsättas i förhållande till vad som annars skulle ha utgått, om det är skäligt med hänsyn till den skadevållandes ringa skuld, den skadelidandes förhållande i avseende på tvisten, skadans storlek i jämförelse med den skadevållandes

Skadestånd kan, om det är skäligt, sättas ned eller helt falla bort.

Nuvarande lydelse

tillgångar eller omständigheterna i övrigt. Fullständig befrielse från skadeståndsskyldighet kan också medges.

Vid bedömande enligt första stycket av arbetstagares skadeståndsskyldighet för deltagande i olovlig stridsåtgärd skall särskild hänsyn tagas till omständigheter, som har framkommit vid överläggning enligt 43 §, och verkningarna av överläggningen.

Föreslagen lydelse

I mål om skadestånd för arbetstagares deltagande i en olovlig stridsåtgärd skall domstolen, så snart som möjligt,

1. om arbetskonflikten ännu pågår och om domstolen finner den olovlig, ålägga arbetstagarna att återgå till arbetet, och

2. om det bedöms lämpligt för att undanröja orsakerna till arbetskonflikten, besluta att en ny överläggning enligt 43 § genast efter återgång till arbetet skall tas upp under ledning av en förlikningsman.

Arbetstagare som senast i samband med en första överläggning enligt 43 § varaktigt har återgått till arbetet får åläggas skadestånd bara om det finns särskilda skäl till det.

Högre skadestånd än tvåhundra kronor får inte åläggas arbetstagare för deltagande i en olovlig stridsåtgärd. Detta gäller dock inte i fråga om arbetstagare som inte följer ett åläggande av domstolen om återgång till arbetet, om stridsåtgärden med hänsyn till omständigheterna måste betraktas som särskilt allvarlig eller anmärkningsvärd.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984. De nya bestämmelserna i 60 § tillämpas när skadeståndsskyldigheten har uppkommit efter ikraftträdandet. I annat fall tillämpas 60 § i dess äldre lydelse.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1974: 371) om rättegången i arbetstvister

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 7 § lagen (1974: 371) om rättegången i arbetstvister skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.
7 §¹

Talan får ej upptagas till prövning av arbetsdomstolen förrän förhandling, som kan påkallas enligt lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet eller som anges i kollektivavtal, har ägt rum rörande tvistefrågan.

Första stycket gäller icke talan enligt 31 § första eller tredje stycket lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet och ej heller tvist huruvida stridsåtgärd vidtagits i mot lag eller kollektivavtal eller tvist om påföljd för sådan åtgärd. Har i fall som avses i 43 § lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet överläggningsskyldighet ej fullgjorts, får arbetsdomstolen dock ej pröva tvisten förrän så skett.

Utan hinder av första och andra styckena får talan upptagas till prövning, om i målet framställs yrkande om förordnande för tiden intill dess lagakraftätagande dom eller beslut föreligger i målet. Sedan sådant yrkande prövats, skall målet förklaras vilande i avbidan på att förhandling eller överläggning rörande tvistefrågan enligt första eller andra stycket slutförts. Innan sådan förhandling eller överläggning slutförts får målet icke slutligt prövas.

Har förhandling eller överläggning som avses i första eller andra stycket ej ägt rum, får talan ändå upptagas till prövning, om mot förhandlingen eller överläggningen förelegat hinder, som icke berott av kåranden.

Första stycket gäller icke talan enligt 31 § första eller tredje stycket lagen om medbestämmande i arbetslivet och ej heller tvist huruvida stridsåtgärd vidtagits i strid strid mot lag eller kollektivavtal eller tvist om påföljd för sådan åtgärd. Har i fall som avses i 43 eller 60 § lagen om medbestämmande i arbetslivet överläggningsskyldighet ej fullgjorts, får arbetsdomstolen dock ej pröva tvisten förrän så skett.

Utan hinder av första och andra styckena får talan upptagas till prövning, såvitt gäller förordnande för tiden intill dess lagakraftätagande dom eller beslut föreligger i målet. Sedan sådana frågor prövats, skall målet förklaras vilande i avbidan på att förhandling eller överläggning rörande tvistefrågan enligt första eller andra stycket slutförts. Innan sådan förhandling eller överläggning slutförts får målet icke slutligt prövas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984.

¹ Senaste lydelse 1976: 581

3 Förslag till

Lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370)

Härigenom föreskrivs att 20 §¹ kommunalskattelagen (1928: 370) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

20 §

Vid beräkningen av inkomsten från särskild förvärvskälla skall alla omkostnader under beskattningsåret för intäkternas förvärvande och bibehållande avräknas från samtliga intäkter i pengar eller pengars värde (*bruttointäkt*), som har influtit i förvärvskällan under beskattningsåret. Att koncernbidrag, som inte utgör sådan omkostnad, ändå skall avräknas i vissa fall och inräknas i bruttointäkt hos mottagaren framgår av 43 § 3 mom.

Avdrag får *inte* göras för:

den skattskyldiges levnadskostnader och därtill hänförliga utgifter, såsom vad skattskyldig utgett som gåva eller som periodiskt understöd eller därmed jämförlig periodisk utbetalning till person i sitt hushåll;

kostnader i samband med plockning av vilt växande bär och svampar till den del kostnaderna inte överstiger de intäkter som är skattefria enligt 19 §;

värdet av arbete, som i den skattskyldiges förvärvsverksamhet utförts av den skattskyldige själv eller andre maken eller av den skattskyldiges barn som ej fyllt 16 år;

ränta på den skattskyldiges eget kapital som har nedlagts i hans förvärvsverksamhet;

svenska allmänna skatter;

kapitalavbetalning på skuld;

avgift enligt 8 kap. studiestödslagen (1973: 349);

avgift enligt lagen (1972: 435) om överlastavgift;

avgift enligt lagen (1976: 666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m.;

avgift enligt 99 a § utlänningslagen (1980: 376);

avgift enligt 26 § arbetstidslagen (1982: 673);

skadestånd, som grundas på lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet eller annan lag som gäller förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, när skadeståndet avser annat än ekonomisk skada;

straffavgift enligt 8 kap. 7 § tredje stycket rättegångsbalken;

belopp, för vilket arbetsgivare är betalningsskyldig enligt 75 § uppbördslagen (1953: 272) eller för vilket betalningsskyldighet föreligger på grund av underlåtenhet att göra avdrag enligt lagen (1982: 1006) om avdrags- och uppgiftsskyldighet beträffande vissa uppdragsersättningar;

¹ Senaste lydelse 1983: 1051.

avgift enligt lagen (1976: 206) om felparkeringsavgift;
överförbrukningsavgift enligt ransoneringslagen (1978: 268);
vattenföroreningsavgift enligt lagen (1980: 424) om åtgärder mot vatten-
förorening från fartyg;
ränta på lånat kapital till den del räntan täcks av sådant statligt bidrag
som avses i punkt 7 av anvisningarna till 24 §;
kapitalförlust m. m. i vidare mån än som får ske enligt 36 §.
(Se vidare anvisningarna.)

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984. Den nya bestämmelsen tillämpas
när skadeståndsskyldigheten har uppkommit efter ikraftträdandet.

Innehåll

	<i>Sid</i>
Proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	2
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde 1984-02-23 med beslut om lagrådsremiss	7
1 Inledning	7
2 Allmän motivering	8
2.1 Tvåhundrakronorsregeln	10
2.2 Förbud mot att hålla inne intjänad lön såsom stridsåtgärd ...	14
2.3 Skattereglernas tillämpning på vissa arbetsrättsliga skadestånd	17
3 Upprättade lagförslag	19
4 Specialmotivering	20
4.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet	20
4.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1974: 371) om rättegången i arbetstvister	27
4.3 Förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370)	28
5 Hemställan	29
6 Beslut	29
Utdrag av lagrådets protokoll 1984-03-20	30
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde 1984-03-22 med beslut om proposition	33

Bilagor

1 Sammanfattningen i kommittébetänkandet	35
2 Kommittébetänkandets lagförslag	40
3 Promemorian Skattereglernas tillämpning på vissa arbetsrättsliga skadestånd	41
4 Sammanställning av remissyttrandena	50
5 De remitterade lagförslagen	60

